

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри _____ Л.В. Жердецька
“ _____ ” _____ 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньо - професійною програмою
«Міжнародний банківський бізнес»
на тему:
«Оцінка кредитного ризику банків України»

Виконав: студент 4 курсу, групи 8
Центр заочної форми навчання
Горгадзе Сергій Арчілович
Керівник: д.е.н., професор
Коваленко Вікторія Володимирівна

ОДЕСА – 2024

АНОТАЦІЯ

Горгадзе С.А. «Оцінка кредитного ризику банків України».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

У роботі узагальнюються особливості теоретичних та практичних засад оцінки кредитного ризику банків України.

Метою даної роботи є дослідження теоретичних і особливостей оцінки та управління кредитними ризиками в банках та їх застосування до конкретних прикладних завдань, виявлення ключових проблем та розробка рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Досліджено сутність кредитного ризику в контексті банківського кредитування та проведено оцінку кредитного ринку України. У роботі також проаналізовано процес управління кредитним ризиком в конкретному банку та запропоновано шляхи оптимізації кредитної діяльності для зменшення кредитного ризику.

Автором визначено, що в основі оцінки та вимірювання кредитного ризику лежить рейтингова модель для контрагентів, щодо яких складається та подається фінансова звітність, та скорингова модель для інших контрагентів, яка допомагає розподілити контрагентів на класи відповідно до потенційного кредитного ризику кожного класу.

Зазначено, що одним із методів зниження кредитного ризику, який може бути використаний банками, є продаж кредитів.

Ключові слова: банк, кредитна діяльність, кредитний ризик, оцінка, кредитування, ризики.

ANNOTATION

Gorgadze S.A. «Assessment of Credit Risk in Ukrainian Banks»

Qualifying work for a bachelor's degree in "Finance, Banking and Insurance" - Odessa National University of Economics. - Odessa, 2022.

The work summarizes the theoretical and practical principles of assessing credit risk in Ukrainian banks. The aim of this thesis is to investigate the theoretical and practical aspects of credit risk assessment and management in banks and their application to specific applied tasks, identifying key issues, and developing recommendations for their improvement.

The essence of credit risk in the context of banking lending was studied, and an assessment of the Ukrainian credit market was conducted. The thesis also analyzed the process of managing credit risk in a specific bank and proposed ways to optimize credit activities to reduce credit risk.

The author identified that the assessment and measurement of credit risk are based on a rating model for counterparties whose financial statements are compiled and submitted, and a scoring model for other counterparties, which helps classify counterparties into classes according to the potential credit risk of each class.

It is noted that one of the methods to reduce credit risk that can be used by banks is the sale of loans.

Keywords: bank, credit activity, credit risk, assessment, lending, risks.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1	7
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	7
1.1. Теоретичні підходи до розкриття сутності банківських ризиків та їх класифікація.....	7
1.2. Сутність кредитного ризику в процесі банківського кредитування	12
1.3. Методи оцінки та управління кредитним ризиком та чинники, що впливають на рівень кредитного ризику.....	15
Висновки до розділу 1	19
РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ БАНКІВ З ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ	21
2.1. Аналіз кредитного ринку України	21
2.2. Оцінка кредитного ризику банку на прикладі банку.....	35
2.3. Оцінка та управління кредитним ризиком.....	40
Висновки до розділу 2	50
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ	52
3.1. Оптимізація кредитної діяльності банку з метою мінімізації кредитного ризиків	52
3.2. Шляхи удосконалення процесу оцінки та управління кредитним ризиком банків України	58
Висновки до розділу 3	65
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71
ДОДАТКИ	78
Додаток А.....	78
Додаток Б.....	79
Додаток В	80
Додаток Г	84
Додаток Д.....	86

ВСТУП

Оскільки стабільна та надійна банківська система є основою ефективного функціонування та сталого розвитку економіки будь-якої країни, основним завданням банківської системи є підтримка економічного зростання шляхом забезпечення економіки кредитними ресурсами та переливання грошових ресурсів у дефіцитні сектори. Однак функціонування національної банківської системи залежить від стабільності банківських установ, які постраждали під час нещодавніх соціально-економічних потрясінь.

Нестабільність та непередбачуваність економічних процесів, реформування банківської системи та погіршення фінансового становища позичальників призвели до підвищення ризиків у банківській діяльності та накопичення значних обсягів непрацюючих кредитів у портфелях банків, що призвело до формування великих резервів та збитків. У такому контексті вирішальним стає питання мінімізації ризиків у кредитній діяльності комерційних банків.

Банки повинні активно працювати над зменшенням ризиків, пов'язаних з механізмами надання та погашення кредитів, і при цьому ефективно управляти кредитними ризиками, зберігаючи прагнення до максимізації прибутку. Тому важливими стають подальші дослідження та вдосконалення методів та моделей управління кредитними ризиками з метою розробки унікального національного підходу до забезпечення довгострокової кредитоспроможності українських комерційних банків та національної банківської системи в цілому.

Проблема банківських ризиків на всіх етапах економічного циклу є актуальною та привертає увагу багатьох наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них можна виділити наступних: А. Бергер, А. Деміргюч-Кант, Ф. Мошіріан, А. Саундерс; О.А. Боднар, К.В. Тішечкіна, Г.Ю. Іваненко; В.В. Волкова, О.С. Власенко; В.В. Коваленко; О.В. Корват, А.Ю. Шаповалова; А.С. Косов; К.Л. Ларіонова, Т.В. Донченко; Р. Міхалач, Д. Бодіслав; І.Б. Охрименко, С.С. Ярошенко; О.В. Покатаєва, М.А. Славкіна; С.П.

Прасолова; Д. Фартон, А. Мартін; Дж. Хаас та інші. Проте, залишаються не вирішеними питання оцінки та управління ризиками банківської системи в період воєнного стану в Україні.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних і особливостей оцінки та управління кредитними ризиками в банках та їх застосування до конкретних прикладних завдань, виявлення ключових проблем та розробка рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Відповідно до поставленої мети, *завданнями дослідження є:*

1. Дослідити теоретичні підходи до розкриття сутності банківських ризиків та їх класифікація.
2. Вивчити сутність кредитного ризику в процесі банківського кредитування.
3. Проаналізувати методи управління кредитним ризиком та чинники, що впливають на рівень кредитного ризику.
4. Здійснити аналіз кредитного ринку України.
5. Провести оцінку кредитного ризику банку на прикладі банку.
6. Вивчити процес управління кредитним ризиком досліджуваного банку.
7. Шляхи оптимізації кредитної діяльності банку з метою мінімізації кредитного ризику.
8. Запропонувати варіанти удосконалення процесу управління кредитним ризиком банків України.

Об'єктом дослідження є процес управління кредитними ризиками в комерційних банках.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади управління кредитними ризиками в комерційних банках.

Методи дослідження. Залежно від конкретних цілей і завдань дослідження фактори, що впливають на рівень кредитного ризику, визначалися за допомогою аналітичної та схематичної формалізації кредитної діяльності комерційних банків, порівняльного аналізу динаміки показників. Для групування банків за якістю кредитних портфелів використано метод аналізу та

синтезу. Абстрагування та узагальнення дозволили виділити найбільш важливі аспекти даного дослідження.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є сучасна теорія ризик-економіки, яка є синтезом класичної теорії та новітніх поглядів на місце і роль кредитного ризику в діяльності комерційних банків.

Інформаційну базу дослідження склали нормативно-правові акти та закони України та інших країн, що регулюють діяльність банків, інструкції та положення НБУ, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій, звітні дані банківських установ та збірники офіційної статистики.

Структура роботи. Кваліфікаційна дипломна робота бакалавра складеться із вступу, трьох розділів, списку використаних джерел та додатків. Містить 5 таблиць, 17 рисунків та список використаних джерел із 60 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Теоретичні підходи до розкриття сутності банківських ризиків та їх класифікація

Визначення ризику - це потенційна можливість того, що очікувана або неочікувана подія матиме негативний вплив на капітал та/або прибутки банку. Банки стикаються з ризиками щодня в процесі своєї фінансової діяльності. Ці ризики є різноманітними та складними. Чим ширший спектр послуг, тим більша ймовірність виникнення ризикової ситуації. Тому важливо, щоб ризики належним чином управлялися та своєчасно виявлялися.

Загальновизнано, що відповідальність за управління ризиками покладається на Правління та Наглядову раду. Ризики, на які наражається Банк, представлені трьома рівнями ризику [1]:

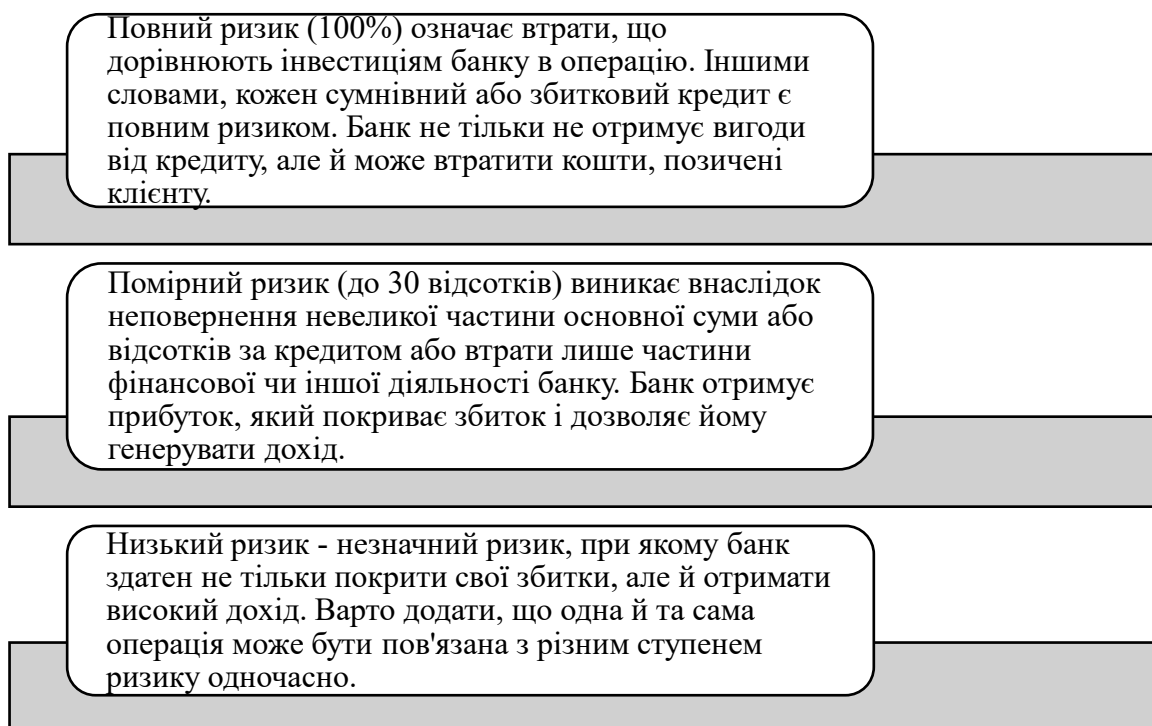

Рис.1.1. Ризики, на які наражається Банк.

Джерело: сформовано на основі [1]

Розрізняють наступні види ризику (див рис.1.2)

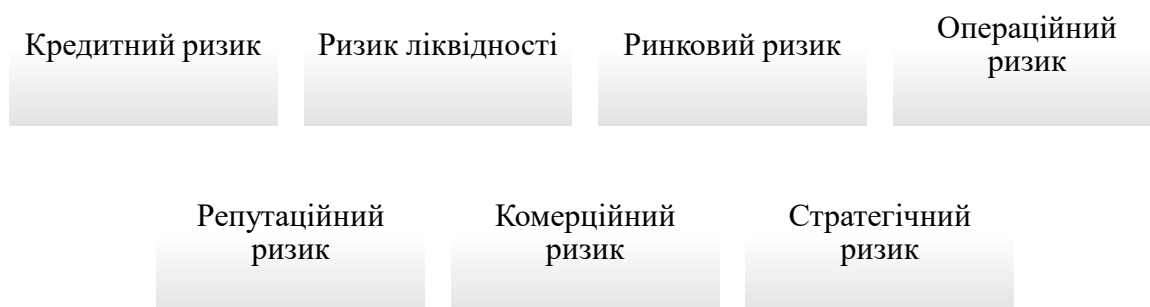

Рис.1.2. Види ризику.

Джерело: [1]

Ці ризики не є взаємовиключними, тобто будь-яка послуга, що надається банком, може бути схильна до певного ризику. Іншими словами, якщо реалізується один ризик, може реалізуватися й інший ризик. НБУ не встановлює жорстких правил і контролю для 16 комерційних банків, тому кожен банк може вільно використовувати власну систему класифікації ризиків. Великі міжнародні банки пропонують широкий спектр послуг, оскільки вони мають добре розвинуті інструменти аналізу ризиків, а їхні потенційні втрати є незначними порівняно з їхнім загальним оборотом.

З іншого боку, менші банки та міські фінансові установи мають менш досконалі системи управління ризиками і тому пропонують вузький спектр послуг, які можуть агрегувати певні види ризиків. Однак ризик є таким, що охоплює всі сфери, і не повинен бути головним предметом занепокоєння [2]. З часом фінансові установи навчилися аналізувати та контролювати ризики. Найважливіше - визначити, чи є ризик виправданим, тобто чи дійсно банк може впоратися з можливими негативними наслідками і чи завжди можна контролювати ситуацію. Звичайно, іноді виникають невинуваті ризики, зазвичай через ненавмисні дії. У таких випадках керівництво зустрічається з відділом, відповідальним за ризики, щоб визначити можливі шляхи зменшення або усунення проблеми [4].

Багато банківських ризиків виникають із загальної причини невідповідності. Якби банки мали ідеально узгоджені активи та пасиви (тобто однакові строки погашення, умови процентної ставки та валюти), то єдиним ризиком, з яким зіткнувся б банк, був би кредитний ризик. Однак таке узгодження було б фактично неможливим і в будь-якому випадку суттєво обмежувало б можливості банків отримати прибуток [3].

Невідповідність є істотною ознакою банківського бізнесу. Як тільки строки погашення активів перевищують строки погашення зобов'язань, виникає ризик ліквідності. Коли умови відсоткової ставки за статтями з обох боків балансу відрізняються, виникає ризик відсоткової ставки. Суверенний ризик виникає, якщо міжнародний характер кожної сторони балансу не відповідає країні. Багато з цих ризиків взаємопов'язані.

Як вже було зазначено, основними ризиками для банків є кредитний, операційний, ринковий ризики та ризик ліквідності. Оскільки банки піддаються різним ризикам, вони мають добре організовану інфраструктуру управління ризиками та зобов'язані дотримуватися державних норм [1].

Через великі розміри деяких банків надмірна експозиція може призвести до банкрутства банків і вплинути на мільйони людей. Розуміючи ризики, з якими стикаються банки, уряди можуть встановити більш ефективні правила, що сприяють розумному управлінню та прийняттю рішень.

Здатність банку управляти ризиками також впливає на рішення інвесторів. Навіть якщо банк може генерувати великі доходи, відсутність управління ризиками може призвести до зниження прибутку через втрати кредитів. Цінні інвестори, швидше за все, вкладуть гроші в банк, який здатний приносити прибуток і не має надмірного ризику втратити гроші[7].

Кредитний ризик

Кредитний ризик є найбільшим ризиком для банків. Він виникає, коли позичальники або контрагенти не виконують договірні зобов'язання. Прикладом може служити невиконання позичальниками основної суми боргу або відсотків по кредиту. Дефолти можуть виникати за іпотечними кредитами, кредитними картками та цінними паперами з фіксованим доходом. Невиконання

обов'язкових контрактів також може відбуватися в таких сферах, як похідні фінансові інструменти та надані гарантії[8].

Хоча банки не можуть бути повністю захищені від кредитного ризику в силу особливостей своєї бізнес-моделі, вони можуть знизити свої ризики кількома способами. Оскільки погіршення ситуації в галузі або емітенті часто непередбачуване, банки знижують свої ризики за рахунок диверсифікації [2].

Таким чином, під час кредитного спаду у банків менше шансів потрапити в категорію з великими збитками. Щоб зменшити свої ризики, вони можуть позичати гроші людям з хорошою кредитною історією, укладати угоди з висококласними контрагентами або мати власне забезпечення для забезпечення кредитів.

Операційний ризик

Операційний ризик-це ризик втрат через помилки, збої в роботі або шкоду, заподіяну людьми, системами або процесами. Операційний ризик низький для простих бізнес-операцій, таких як роздрібне банківське обслуговування та управління активами, і Вищий для таких операцій, як продажі та торгівля. Втрати, спричинені помилками персоналу, включають внутрішнє шахрайство або помилки, допущені під час транзакцій. Прикладом може служити випадок, коли касир випадково видає клієнту додаткову купюру на 50 доларів [3].

У більших масштабах шахрайство може відбуватися шляхом порушення кібербезпеки банку. Це дозволяє хакерам красти інформацію про клієнтів і грошові кошти банку і шантажувати установи, вимагаючи додаткових грошей. У такій ситуації банки втрачають капітал і довіру клієнтів. Шкода репутації банку може ускладнити залучення депозитів або ведення бізнесу в майбутньому.

Ринковий ризик

Ринковий ризик в основному пов'язаний з діяльністю банку на ринках капіталу. Він обумовлений непередбачуваністю фондових ринків, цін на сировинні товари, процентних ставок і кредитних спредів. Банки більш схильні

до ризику, якщо вони активно беруть участь в інвестуванні на ринках капіталу або в продажах і трейдингу [4].

Ціни на товари також відіграють певну роль, оскільки банк може інвестувати в компанії, що виробляють товари[6]. Зі зміною вартості товару змінюється вартість компанії та вартість інвестицій. Зміни цін на товари спричинені змінами попиту та пропозиції, які часто важко передбачити. Таким чином, для зниження ринкового ризику важлива диверсифікація інвестицій. Інші способи скорочення банками своїх інвестицій включають хеджування їх за рахунок інших інвестицій, що мають зворотну залежність [5].

Ризик ліквідності

Ризик ліквідності пов'язаний зі здатністю банку отримати доступ до готівки для виконання зобов'язань щодо фінансування. Зобов'язання включають в себе надання клієнтам можливості знімати свої депозити. Нemoжливість своєчасно надавати клієнтам готівку може призвести до "ефекту сніжної кулі" []. Якщо банк затримує видачу готівки кільком своїм клієнтам на один день, Інші вкладники можуть поспішити забрати свої депозити, оскільки вони втрачають довіру до банку. Це ще більше зменшує здатність банку надавати кошти та призводить до банкрутства банку [1].

До причин, за якими банки стикаються з проблемами ліквідності, відносяться надмірна залежність від короткострокових джерел фінансування, наявність на балансі неліквідних активів і втрата довіри до банку з боку клієнтів. Неправильне управління строками дії активів і пасивів також може викликати труднощі з фінансуванням. Це відбувається, коли банк має багато короткострокових зобов'язань і недостатньо короткострокових активів.

Короткострокові зобов'язання - це депозити клієнтів або короткострокові інвестиційні контракти з гарантіями, які банк повинен сплатити клієнтам. Якщо всі або більша частина активів банку пов'язана з довгостроковими кредитами або інвестиціями, банк може зіткнутися з невідповідністю термінів дії активів і зобов'язань [2].

Існують нормативні акти, покликані зменшити проблеми з ліквідністю. Вони включають в себе вимогу до банків мати достатньо ліквідних активів, щоб вижити протягом певного періоду часу навіть без припливу зовнішніх коштів.

1.2. Сутність кредитного ризику в процесі банківського кредитування

Кредитний ризик є найбільш очевидним ризиком у банківській справі та, можливо, найважливішим з точки зору потенційних втрат. Дефолт невеликої кількості ключових клієнтів може призвести до дуже великих збитків і, в крайньому випадку, може призвести до банкрутства банку. Цей ризик пов'язаний з можливістю того, що кредити не будуть виплачені або що інвестиції погіршаться за якістю або стануть дефолтом із подальшими збитками для банку[3].

Детальна класифікація кредитного ризику наведена у Додатку А. Кредитний ризик не обмежується ризиком неспроможності позичальників платити; це також включає ризик затримки платежів, що також може спричинити проблеми для банку. Ринки капіталу реагують на погіршення кредитоспроможності компанії підвищенням процентних ставок за борговими зобов'язаннями, зниженням ціни акцій та/або зниженням оцінки якості боргу [4].

Через ці ризики банкіри повинні проявляти обережність у підтримці розумного розподілу ліквідності в активах, а також проводити належну оцінку ризиків дефолту, пов'язаних з позичальниками. Загалом захист від кредитних ризиків передбачає підтримку високих кредитних стандартів, відповідну диверсифікацію, добре знання справ позичальника та точний моніторинг і процедури стягнення [6].

Загалом управління кредитним ризиком для позик включає три основні принципи (див.рис.1.3)

Рис.1.3. Принципи управління кредитним ризиком.

Джерело: сформовано автором на основі [6]

Перш за все, відбір означає, що банки повинні ретельно вибрати тих, кому вони будуть позичати гроші. Обробка кредитних заявок здійснюється кредитними спеціалістами або кредитними комітетами, а правила делегування повноважень банку визначають відповідальність за кредитні рішення[8].

Обмеження стосується того, як банки встановлюють кредитні ліміти на різних рівнях. Системи лімітів чітко встановлюють максимальні суми, які можна позичати конкретним особам або групам. Позики також класифікуються за розміром і накладаються обмеження на частку великих позик у загальному обсязі кредитування. Банки також повинні дотримуватися максимального ризику активів щодо загальних активів і повинні мати мінімальну частку активів, таких як готівка та державні цінні папери, кредитний ризик яких є незначним [7].

Примітним є визначення поняття Банком міжнародних розрахунків (BIS), кредитний ризик визначається як вірогідність того, що позичальник або контрагент не зможе виконати свої зобов'язання відповідно до узгоджених умов. Кредитний ризик, найімовірніше, спричинений позиками, міжбанківськими операціями, фінансуванням торгівлі, валютними операціями, фінансовими ф'ючерсами, свопами, облігаціями, акціями, опціонами, а також виникає при розширенні зобов'язань та гарантій [9].

Простими словами, якщо особа А бере позику в банку і не може повернути позику через невідповідний дохід, втрату в бізнесі, смерть, небажання чи будь-які інші причини, банк стикається з кредитним ризиком. Так само, якщо ви не сплатите рахунок за кредитною картою, банк стикається з кредитним ризиком. Отже, щоб мінімізувати кредитний ризик на втрати банку,

процентна ставка буде вищою для позичальників, якщо вони пов'язані з високим 17 кредитним ризиком [2].

Такі фактори, як нестабільний дохід, сумнівна кредитна історія, тип зайнятості, активи під заставу та інші визначають кредитний ризик, пов'язаний з позичальником. Як зазначалося раніше, кредитний ризик може бути пов'язаний з міжбанківськими операціями, іноземними операціями та іншими видами операцій, що відбуваються за межами банку. Якщо транзакція на одному кінці успішна, але невдала на іншому, виникають збитки. Якщо транзакція в одному кінці буде врегульована, але є затримки в розрахунку в іншому кінці, можуть бути втрачені інвестиційні можливості.

Це можна розгалядати наступним чином - особа А, яка відправляє долари США своїй родині в Індію за курсом 60 INR (індійські рупії) за долар. Однак особа В, яка є одержувачем, отримує платіж із запізненням та не отримує обмінного курсу 60 INR. Натомість вона отримує гроші за курсом 58 INR. Це означає, що вони понесли збитки в угоді. Подібні ситуації трапляються під час великих операцій у банках [4].

Якщо банк не в змозі здійснити операцію протягом очікуваного періоду часу, він можуть зазнати кредитного ризику. Однак цей вид ризику називається "Ризик розрахунків" і він тісно пов'язаний з кредитним ризиком. Це залежить від строків обміну вартості, остаточності платежів / розрахунків та ролі посередників та клірингових палат. Хоча певний кредитний ризик є наслідком впливу макросил на економіку чи конкретні ринки або навіть конкретних осіб, існує ще один важливий ризик, який можна класифікувати під кредитний ризик: це ризик навмисного шахрайства, який зазвичай зазнають банки, що видають кредитні продукти, такі як кредитні картки.

Вже було зазначено про диверсифікацію кредитного ризику. Це стосується і управління ним. Управління кредитами має бути диверсифікованим. Банки повинні поширювати свій бізнес на різні типи позичальників, різні економічні сектори та географічні регіони, щоб уникнути надмірної концентрації проблем кредитного ризику. Тому великі банки мають перевагу в цьому відношенні[5].

Тривалого існування вищевказаних процедур у банках недостатньо для вирішення всіх проблем кредитного ризику. Наприклад, сума потенційного збитку є невизначеною, оскільки непогашені залишки на момент дефолту невідомі заздалегідь. Розміру зобов'язання недостатньо для вимірювання ризику, оскільки необхідно враховувати як кількісний, так і якісний аспекти.

1.3. Методи оцінки та управління кредитним ризиком та чинники, що впливають на рівень кредитного ризику

Хоча фінансові установи стикалися з труднощами протягом багатьох років з багатьох причин, основною причиною серйозних банківських проблем залишаються слабкі кредитні стандарти для позичальників і контрагентів, погане управління портфельними ризиками або недостатня увага до змін в економічних чи інших обставинах, які можуть призвести до погіршення кредитоспроможності контрагентів банку. Цей досвід є спільним як для країн G-10, так і для країн, що не входять до неї.

Кредитний ризик найпростіше визначити як імовірність того, що позичальник або контрагент банку не зможе виконати свої зобов'язання відповідно до погоджених умов. Метою управління кредитним ризиком є максимізація норми прибутку банку, скоригованої на ризик, шляхом утримання рівня кредитного ризику в межах прийнятних параметрів [8].

Банки повинні управляти кредитним ризиком, притаманним усьому портфелю, а також ризиком за окремими кредитами чи операціями. Банки також повинні враховувати взаємозв'язок між кредитним ризиком та іншими ризиками. Ефективне управління кредитним ризиком є критично важливим компонентом комплексного підходу до управління ризиками і необхідним для довгострокового успіху будь-якої банківської організації [9].

Для більшості банків кредити є найбільшим і найочевиднішим джерелом кредитного ризику; однак інші джерела кредитного ризику існують у всіх сферах діяльності банку, включаючи банківську книгу та торгову книгу, а також балансові та позабалансові операції. Банки все частіше стикаються з кредитним ризиком (або ризиком контрагента) за різними фінансовими інструментами, крім кредитів, включаючи акцепти, міжбанківські операції, торгове фінансування, валютні операції, фінансові ф'ючерси, свопи, облігації, акції, опціони, а також при наданні зобов'язань і гарантій та проведенні розрахунків за операціями [7].

Оскільки схильність до кредитного ризику продовжує залишатися основним джерелом проблем для банків у всьому світі, банки та їхні органи нагляду повинні мати можливість винести корисні уроки з минулого досвіду. Банки повинні чітко усвідомлювати необхідність виявлення, вимірювання, моніторингу та контролю кредитного ризику, а також визначення того, що вони мають достатній капітал для покриття цих ризиків і що вони отримують адекватну компенсацію за понесені ризики [2].

Хоча конкретні методи управління кредитним ризиком можуть відрізнятися в різних банках залежно від характеру та складності їхньої кредитної діяльності.

Постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями визначає вимоги щодо визначення банками розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями відповідно до законодавства України та рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду. Згідно з цією постановою, банки України зобов'язані розробити внутрішньобанківські положення відповідно до вимог Положення про визначення розміру кредитного ризику та здійснити розрахунок кредитного ризику в тестовому режимі на визначені дати. Крім того, банки повинні упровадити розрахунок кредитного ризику згідно з вимогами Положення з початку 2017 року.

Дана постанова також встановлює вимоги щодо підтвердження фінансової звітності боржників та груп юридичних осіб під спільним контролем аудитором, що починають діяти з фінансової звітності за 2017 рік.

З метою забезпечення виконання вимог законодавства України, зокрема Закону про забезпечення прав і свобод громадян на тимчасово окупованих територіях, банки мають право визначати клас боржників за іпотечними кредитами відповідно до інформації, яка є наявною в банку, зокрема на дату набрання чинності відповідних законодавчих актів.

Дана постанова також встановлює перехідні положення щодо застосування певних вимог до фінансової звітності за певні роки та визначає час початку застосування окремих нормативних актів.

Управління кредитним ризиком включає різноманітні методи та стратегії, спрямовані на мінімізацію можливості збитків від невиклати позик або заборгованостей клієнтів. Деякі з найпоширеніших методів управління кредитним ризиком включають [1]:

1. Аналіз кредитоспроможності: Оцінка фінансового стану та платіжної здатності позичальника перед наданням кредиту.

2. Установлення критеріїв кредитування: Визначення чітких критеріїв та стандартів для надання кредитів, включаючи максимальну суму кредиту, відсоткову ставку та термін погашення.

3. Моніторинг кредитних ризиків: Постійне відстеження кредитних заборгованостей та реакція на будь-які зміни в фінансовому стані позичальників.

4. Резервування кредитів: Створення резервних коштів для покриття можливих збитків від невиклати кредитів.

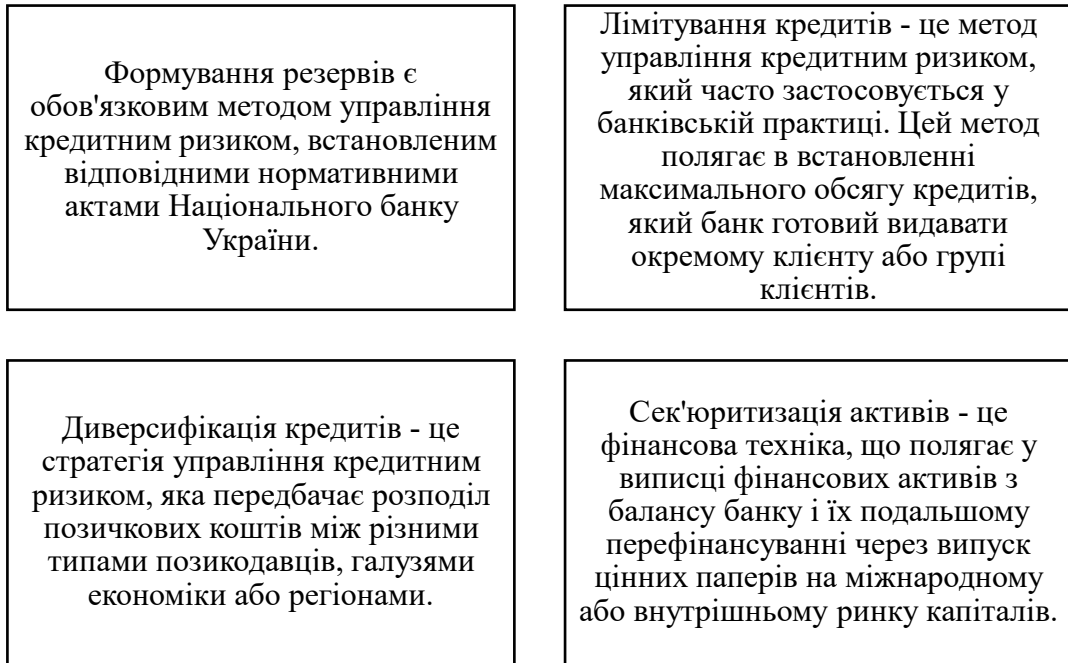

Рис.1.4. Управління кредитним ризиком.

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Чинники, що впливають на рівень кредитного ризику, можуть бути різноманітними і включають (див. Додаток А):

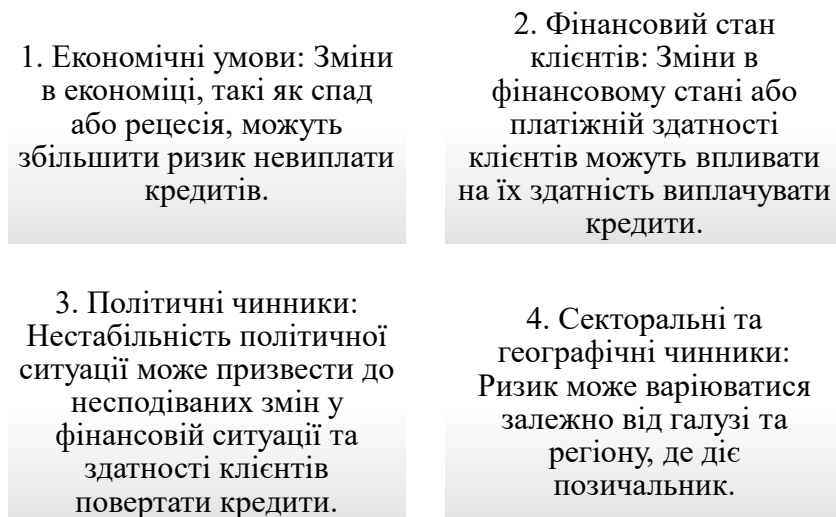

Рис.1.5. Чинники, що впливають на рівень кредитного ризику.

Джерело: сформовано автором на основі [9]

Управління кредитним ризиком вимагає постійного моніторингу та аналізу цих чинників для прийняття ефективних стратегій управління ризиками.

Хоча конкретний підхід, обраний окремими органами нагляду, залежатиме від безлічі факторів, у тому числі від методів виїзного та безвиїзного нагляду, а також від того, якою мірою зовнішні аудитори залучаються до виконання наглядових функцій [5].

Очікування нагляду щодо підходу до управління кредитним ризиком, який використовується окремими банками, повинні відповідати масштабам і складності діяльності банку. Для менших або менш складних банків наглядові органи повинні визначити, що підхід до управління кредитним ризиком, який використовується, є достатнім для їхньої діяльності і що вони запровадили достатню дисципліну щодо співвідношення ризику та дохідності у своїх процесах управління кредитним ризиком [6].

Ще один особливий випадок кредитного ризику пов'язаний з процесом розрахунків за фінансовими операціями. Якщо одна сторона транзакції виконує свої зобов'язання, а інша - ні, то може виникнути збиток, який дорівнює основній сумі транзакції. Навіть якщо одна сторона просто запізнилася з розрахунками, інша сторона може зазнати збитків, пов'язаних з втраченими інвестиційними можливостями.

Ризик розрахунків (тобто ризик того, що завершення або розрахунок фінансової операції може не відбутися, як очікувалося) включає елементи ліквідності, ринку, операційні та кредитний ризик. Рівень ризику визначається конкретними умовами розрахунків. Фактори таких умов, які впливають на кредитний ризик, включають: часові рамки обміну вартості, остаточність платежу/розрахунку, а також роль посередників та очисних центрів.

Висновки до розділу 1

Ризик - це можливість виникнення подій або обставин, які можуть негативно вплинути на досягнення мети або завдання. У банківській сфері одним із ключових видів ризику є кредитний ризик, який виникає при

можливості неплатежу або недотриманням умов повернення кредитних коштів з боку позичальника. Цей ризик є невід'ємною частиною банківської діяльності, оскільки банки виступають у ролі кредиторів та надають кредити різним клієнтам.

Кредитний ризик у банківській діяльності проявляє себе через можливість невиконання кредиту позичальником або невідповідності умовам кредитної угоди. Це може виникнути з різних причин, таких як фінансові труднощі позичальника, зміни у економічному середовищі або непрофесійне керівництво позичальника.

Для ефективного управління кредитним ризиком банки використовують різноманітні методи, включаючи кредитний аналіз, розробку критеріїв кредитування, диверсифікацію портфеля, встановлення лімітів на кредитування, моніторинг платоспроможності клієнтів та використання страхування кредитного ризику. Ці методи допомагають банкам зменшити ризик неплатоспроможності та забезпечити стабільність їхньої діяльності.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ БАНКІВ З ОЦІНКИ ТА УПРАЛІННЯ РИЗИКАМИ

2.1. Аналіз кредитного ринку України

За два роки повномасштабної війни бізнес в Україні пропрацював всі можливі сценарії криз, викликаних бойовими діями і військовою агресією: втрата підприємств через окупацію територій, руйнування виробничих потужностей, переїзд бізнесу в інші регіони країни, втрата значна частина персоналу, різка зміна умов логістики, втрата звичних ринків збуту, падіння попиту.

Але для кожного з цих випадків хтось вже реалізував сценарій реагування, є успішні випадки буквально відновлення бізнесу з попелу [7]. Про це також свідчить статистика: Світовий банк поліпшив свою оцінку зростання ВВП України в 2023 році до 4,8% в порівнянні з 2% півріччям раніше. І прогнозує зростання на 3,2% в 2024 році і 6,5% в 2025 році.

Представники бізнесу також висловили достатній оптимізм, за три квартали минулого року: індекс ділової активності очікування, яке вимірюється з боку Національного банку України, була послідовно позитивною, як в умовах очікування зростання продажів власних товарів і в готовності інвестиційних витрат на машини, обладнання та інвентар.

Можливо, це також стало причиною наполегливого звернення економічного блоку уряду до банків з проханням активізувати кредитування бізнесу на тлі заяв банків, в тому числі ОТП, про готовність інвестувати в українську економіку [8].

Якщо статистичні та аналітичні дослідження фінансової поведінки приватних осіб і малого бізнесу доступні в достатній кількості, то аналізувати клієнтів великого корпоративного бізнесу складніше.

Європейський центральний банк розробив керівні принципи для бу по проблемних кредитах (20.03.2017), а європейський орган банківського нагляду випустив керівні принципи з управління проблемними і реструктурованими кредитами (EBA / GL/2021/03/23) [10].

Проблемні кредити є частиною проблемних активів, управління якими регулюється постановою Правління НБУ [11]. Принципами організації є: економічна доцільність; пріоритетність; своєчасність; структурованість; адекватність; комплексність; ефективність; моніторинг. Ці принципи в тій чи іншій мірі застосовні до певних типів активів. Що стосується позик, то слід зосередитись на принципі адекватності, який встановлює, що процес управління, організований банком, повинен надавати пріоритет фінансовим, тимчасовим та людським ресурсам для позик з найбільшою вартістю/найбільшим ризиком та найбільшою сумою кредитного ризику.

Критерієм віднесення бо до категорії мають значний рівень проблемних активів є перевищення на 5% показників співвідношення: загальної суми заборгованості за кредитами, наданими юридичним особам та ІП, які класифікуються як непрацюючі активи, до загальної суми заборгованості за наданими кредитами юридичним особам та ФОП; балансова вартість поверненого майна до загальної суми заборгованості за кредитами, наданими юридичною особою та ФОП, і балансова вартість поверненого майна. Винятком є ситуація, коли БУ одночасно має відношення загальної суми заборгованості за кредитами, наданими юридичним особам та ФО, до загальної суми заборгованості за активними операціями БУ (за винятком активів, для яких PD дорівнює "0" відповідно до вимог Положення № 10).

У Положенні про визначення банками України величини кредитного ризику за активними банківськими операціями зазначається, що непрацюючими є такі активи: кредити, отримані позичальниками – юридичними особами, які належать до класу 10; контрагенти за дебіторською заборгованістю, строк погашення якої, згідно з умовами угоди, становить угоду, строк дії якої не перевищує трьох місяців, належить до 2-го класу; інші боржники/контрагенти - до 5-го класу.

Банк розраховує кредитний ризик на основі вартості забезпечення, яке є прийнятним забезпеченням. Принципами розрахунку резервів за кредитними операціями з метою зниження кредитного ризику є: безперешкодне стягнення, справедлива оцінка; наявність і збереження забезпечення; належний захист інтересів банку як кредитора. Для розрахунку величини кредитного ризику по непрацюючому активу, заставі/забезпеченню, заснованому на праві довірчої власності, щодо якого є майно/майнові права, Банк враховує їх вартість у відсотках.

За часткою непрацюючих кредитів у розрізі груп БУ протягом 2006-2023 років лідирує Приватбанк із середнім значенням 35,2% (табл. 2.1).

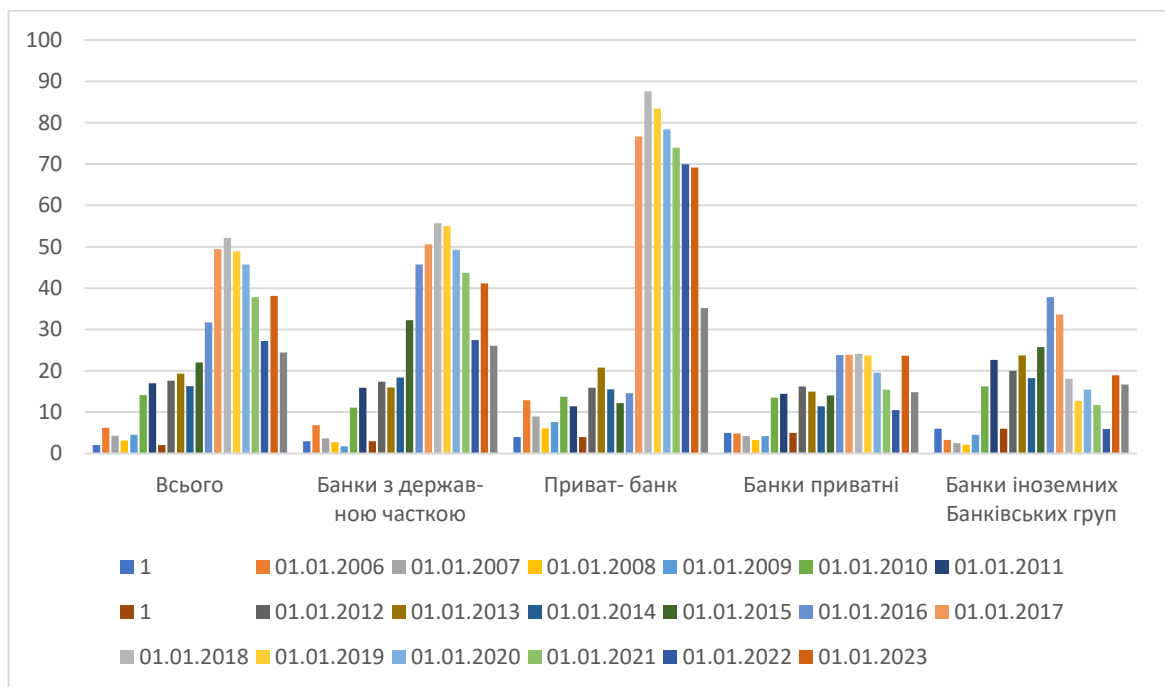

Рис.2.1. Частка непрацюючих кредитів (NPL) у розрізі груп БУ, %

Джерело: побудовано за даними [13]

Після націоналізації Приватбанку у 2016 році проведено рекласифікацію активів, що призвело до визнання частки непрацюючих кредитів (NPL) станом на 01.01.2017 у розмірі 76,7%, що значно перевищує показник станом на 01.01.2016, який становив 14,6%. Протягом періоду з 2017 по 2023 роки відбулося зменшення цього показника з 87,6% до 69,2%. Середнє значення частки NPL державних банків протягом 2006-2023 років зросло з 6,8% до

41,1%, при цьому середнє значення для банків з вітчизняним та іноземним приватним капіталом складає відповідно 14,8% і 16,7%. Станом на 01.31.2023 року ці показники складають відповідно 23,6% і 18,9%.

Проблема непрацюючих кредитів у банківській системі України посилилася через кілька факторів: системна діагностика якості активів банків, проведена Національним банком України за методикою AQR (Asset Quality Review); зміцнення вимог до визнання непрацюючих кредитів відповідно до міжнародних стандартів за Положенням про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженим Постановою Правління НБУ від 30.06.2016 № 351; визнання непрацюючих кредитів Приватбанку після його націоналізації.

У період з 2018 по 2021 роки обсяг непрацюючих кредитів зменшився майже на 200 млн. грн., а їх частка скоротилася з 56,03% до 43,36%, зокрема за кредитами в національній валюті з 56,95% до 40,14%, а в іноземній – з 55,02% до 28,89%.

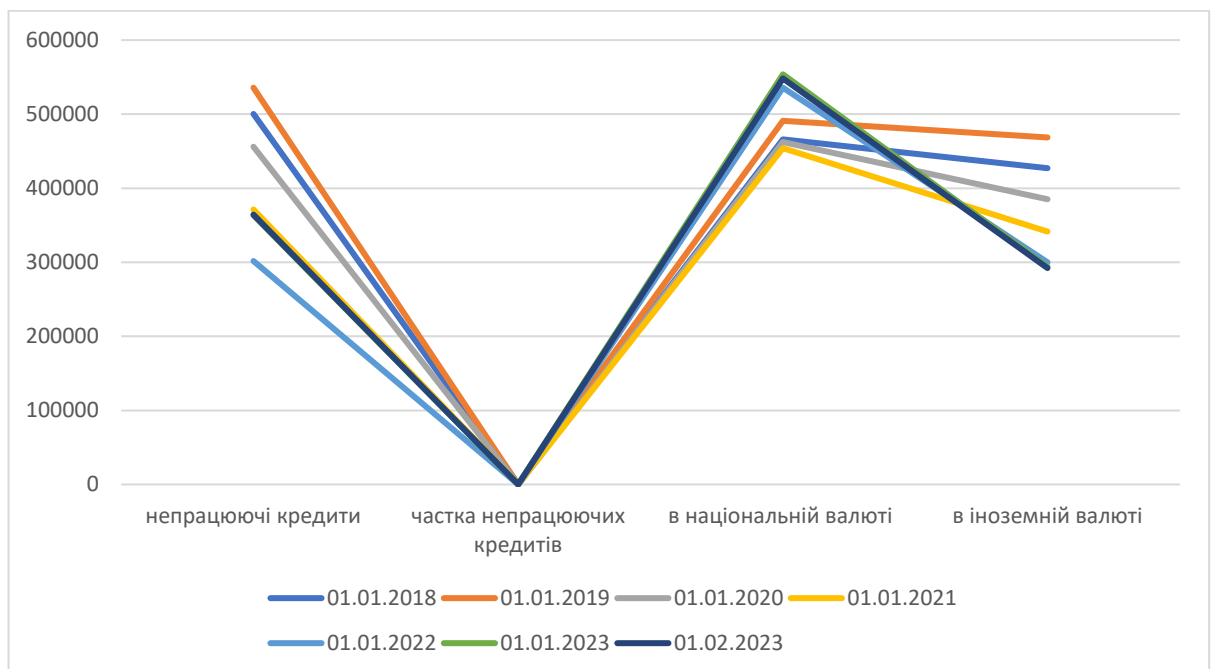

Рис.2.2. Динаміка Банківських кредитів СГД, у т.ч. непрацюючих

Джерело: побудовано за даними [14]

Значна кількість банків України сформувала достатній рівень резервів під

непрацюючі кредити та зменшила частку проблемної заборгованості на своєму балансі, що свідчить про тенденцію до ліквідації дисбалансів у банківській системі. Проте у наступні періоди 2022-2023 років ситуація погіршилася через повномасштабне військове вторгнення Росії в Україну. Наслідками цієї війни стали економічна криза, енергетичний терор, руйнування активів та заставного майна, а також скорочення доходів суб'єктів господарювання та погіршення їх платоспроможності. Це призвело до зниження спроможності клієнтів обслуговувати кредити, погіршення якості кредитних портфелів банків та збільшення відрахувань у резерви на можливі втрати за кредитними операціями (див. Додаток Б)

Станом на 01.01.2023 року частка непрацюючих кредитів у банківському секторі зросла до 42,87%, а на 01.01.2023 до 43,36%. Приблизно 75% їх вартості сконцентровано в державних банках, зокрема понад 40% припадає на Приватбанк. Також найвищу частку непрацюючих кредитів мають такі банки: Приватбанк (69,2%), Ідея-банк (64%), Ощадбанк та Укрексімбанк (43%-47%), А-банк (39%), Альфа-банк та Кредит Дніпро (31%-32%), Укргазбанк (28,2%). Частка непрацюючих кредитів у чотирьох банках, яка коливається в інтервалі від 23% до 25%, також є значною.

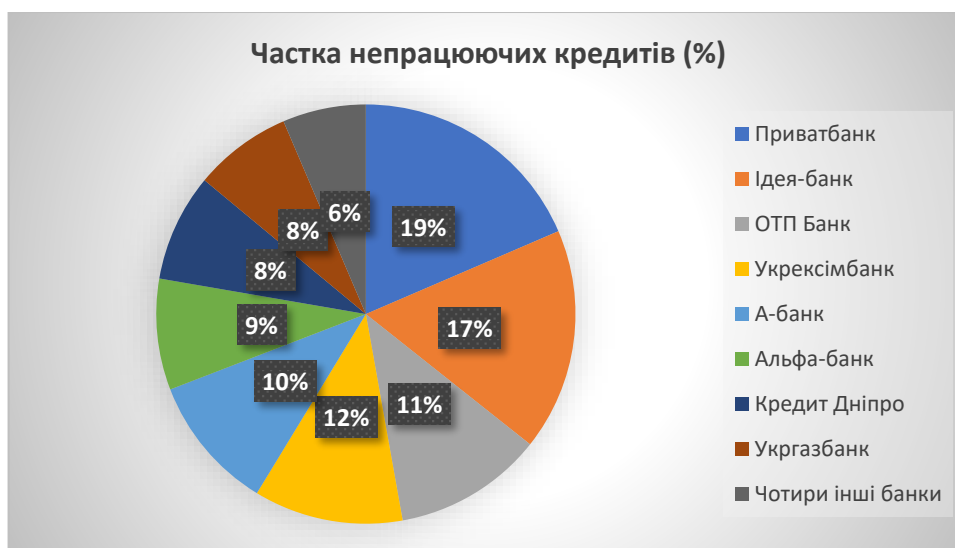

Рис. 2.3. Частка непрацюючих кредитів у банківському секторі.

Джерело: сформовано автором самостійно.

Підходи до оцінки кредитного ризику, відповідно до Постанови №351, ґрунтуються на принципах та рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду. Вони враховують компоненти: EAD (експозиція під ризиком), PD (імовірність дефолту боржника/контрагента), LGD (втрати в разі дефолту).

Частка непрацюючих кредитів у сумі експозиції під ризиком, станом на 01.02.2023, складає 43,13%, що вище, ніж у залишках заборгованості клієнтів (39,3%). Цей висновок поширюється на непрацюючі кредити як у національній валюті (46,19% проти 41,86%), так і в іноземній валюті (37,26% проти 34,57%). У цілому рівень непрацюючих кредитів в іноземній валюті є нижчим порівняно з національною.

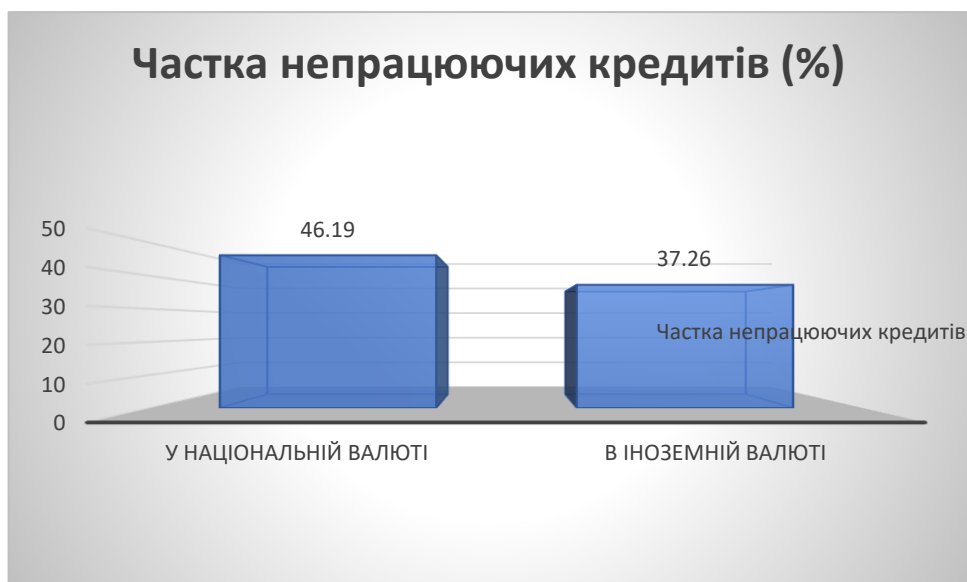

Рис.2.4. Частка непрацюючих кредитів у сумі експозиції під ризиком.

Джерело: сформовано автором самостійно.

До складу непрацюючих кредитів входить значний обсяг великих кредитів, що сконцентрований за певними видами економічної діяльності. На шість банків-учасників ринку припадає 55,61% усіх непрацюючих кредитів, у тому числі у національній валюті - 70,17%, в іноземній - 23,10%.

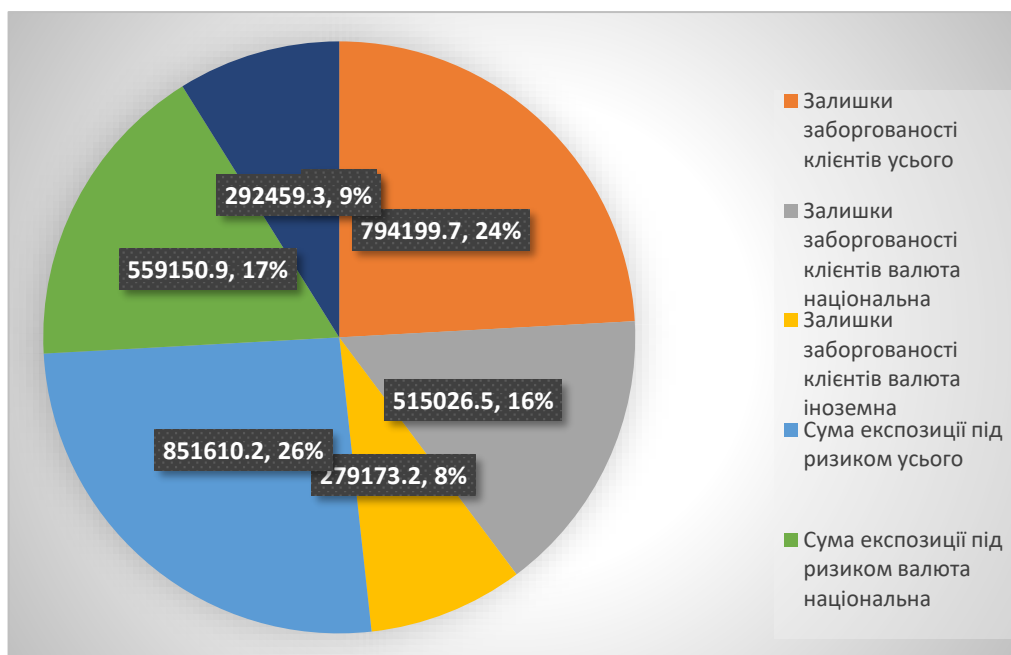

Рис. 2.5. Стан якості Банківських кредитів, наданих СГД станом на 01.12.2023.

Джерело: побудовано за даними [15]

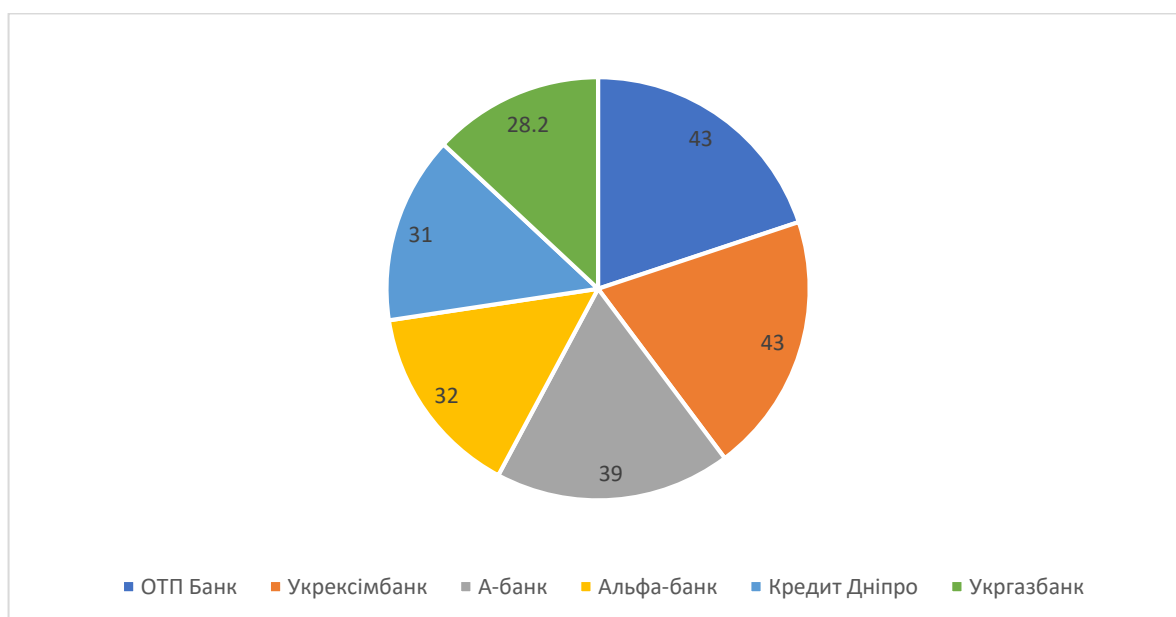

Рис.2.6. Залишки заборгованості клієнтів, тис. грн. усього

Джерело: побудовано за даними [15]

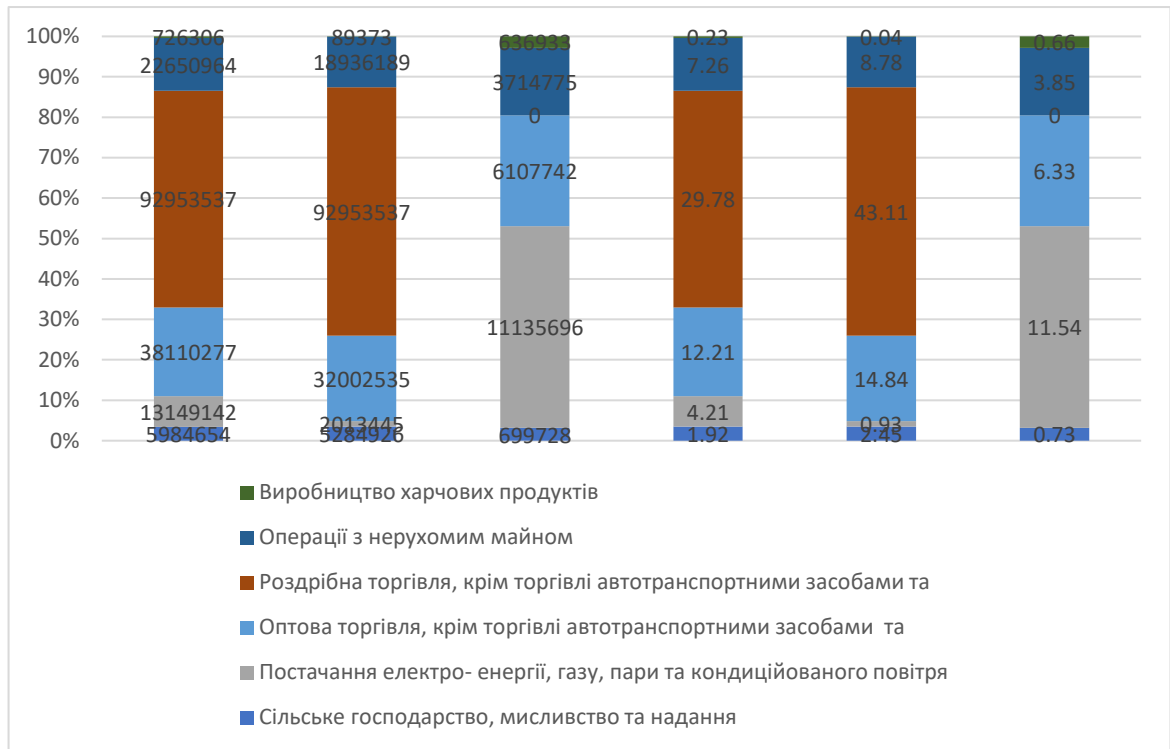

Рис.2.7. Заборгованість по напрямках.

Джерело: побудовано за даними [15]

ПриватБанк утримує 44,07% загальносистемного портфеля великих непрацюючих кредитів, з яких 63,80% деноміновано в національній валюті та 23,10% в іноземній валюті. За видами економічної діяльності на сектор роздрібної торгівлі, крім торгівлі автомобілями та мотоциклами, припадає 29,78% від загального обсягу, з яких 43,11% деноміновано в національній валюті.

Цей портфель становить 929,535 млн. грн. і включений до балансу Приватбанку. На оптову торгівлю, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, припадає 12,21% від загального обсягу непрацюючих кредитів, з яких 14,84% номіновані в національній валюті та 6,33% в іноземній валюті; третім найбільш проблемним видом економічної діяльності є операції з нерухомим майном, на які припадає 7,26% непрацюючих кредитів системи, з яких 8,78% номіновані в національній валюті та 6,33% в іноземній. 3,85% - в іноземній валюті.

Попри об'єктивні обставини, пов'язані з війною, в банківській системі існували внутрішні проблеми, які призвели до трансформації працюючих

кредитів у непрацюючі. Низькі кредитні стандарти, порушення лімітів концентрації боргу, кредитування пов'язаних осіб, значні обсяги кредитів в іноземній валюті та, відповідно, масові дефолти позичальників (юридичних осіб), значна концентрація непрацюючих кредитів на великих кредитах, низька або недостатня якість застави та інших гарантій за кредитами, належність позичальників до галузей, що потерпають від несприятливої ринкової кон'юнктури, відсутність комерційної активності при наданні кредитів, неприйнятне боргове навантаження, незважаючи на наявність комерційної діяльності.

Указом Президента України № 170/2015 від 24 березня 2015 року було створено Раду з фінансової стабільності (РФС) як міжвідомчий орган. РФС зосереджує увагу на низькій ефективності управління державними ВГМ. Це пов'язано з тим, що на додаток до високого банківського ризику, великі бюджетні витрати на підтримку адекватності регулятивного капіталу Фонду також збільшили його фінансовий ризик [16].

Основна рекомендація FSC стосується вирішення проблеми непрацюючих кредитів відповідно до механізмів, передбачених Законом України "Про фінансову реструктуризацію", з урахуванням фінансових зобов'язань усіх зацікавлених сторін та наслідків трансфертного ціноутворення, зокрема за великими кредитами, що перевищують 5% регулятивного капіталу державних неплатоспроможних банків. Рішення про фінансову реструктуризацію має ґрунтуватися на консолідованій фінансовій звітності позичальника, враховувати участь усіх юридичних осіб, які прямо чи опосередковано фінансуються за рахунок кредиту, що реструктуризується, та порівнюватися з іншими варіантами, зокрема стягненням застави.

Обов'язковою умовою фінансової реструктуризації є готовність позичальника/позичальників до співпраці з банком. Якщо ж процес реструктуризації пов'язаний з непрозорістю діяльності боржника/позичальника, викривленням інформації про його/її фінансовий стан або ненаданням кредиторам інформації в повному обсязі та у визначені строки, процес реструктуризації має бути негайно зупинений та вжиті правові заходи для

примусового стягнення заборгованості.

Іншими принципами фінансової реструктуризації є: послідовність; внесення засновником власних коштів або інших активів; посилений моніторинг; участь представників ФГВФО у наглядовій раді боржника/позичальника; координація дій між кредиторами державних ФГВФО та з приватними банками; участь експертних груп ФГВФО у розробці планів фінансової реструктуризації; дворічні звіти державних ФГВФО до НБУ та МФО про результати роботи ФГВФО з проблемними кредитами.

Господарський кодекс стандартизує сегментацію юридичних осіб за доходами та кількістю працівників. Водночас банки використовують моделі поглибленої сегментації клієнтів, що ґрунтуються насамперед на лояльності клієнтів до бізнес-груп з певним оборотом та потребі в індивідуальних умовах обслуговування.

Тому статистичні дані не завжди є релевантними для сегментації самих банків. Однак вплив великих компаній на національну економіку не можна недооцінювати, а фінансову поведінку всередині сегментів не можна не аналізувати. ОТПбанк надає дані про клієнтів для такого аналізу.

До великих підприємств ми відносимо підприємства бізнес-групи з річним доходом понад 1 млрд грн, а також працюємо з муніципалітетами та компаніями енергетичного сектору.

За офіційними даними, в Україні налічується близько 8 500 підприємств, які відповідають цьому критерію. Майже половина з них є нашими клієнтами, а близько 30% активно користуються послугами ОТПбанку. Тому аналітичну базу для отримання емпіричних висновків можна вважати добре розвиненою.

У середньому клієнти не змогли реалізувати свої оптимістичні бізнес-очікування у 2023 році. Загальний ринок корпоративного кредитування в країні минулого року скоротився на 4% (близько 34 млрд грн).

Проте кредитний портфель корпоративних клієнтів ОТП майже не змінився у 2023 році. Натомість у 2022 році він збільшився на 9,5% (без урахування курсових коливань).

При цьому вартість нових угод Ошад у корпоративному сегменті у 2023

році перевищила 27 млрд. крб., з яких понад 30% було укладено з агропідприємствами та 7% - з сектором оптової та роздрібної торгівлі харчовими продуктами.

Це означає, що підприємства готові брати банківські кредити для досягнення своїх стратегічних цілей, але дуже обережно ставляться до вибору коштів у кредитних угодах.

Водночас, залишки на поточних та строкових депозитах великих корпоративних клієнтів минулого року демонстрували стійку тенденцію до зростання. Загальний обсяг фондування в ОТП у 2023 році зріс у 2,3 раза, перевищивши залишки корпоративного кредитного портфеля більш ніж на 20% вперше за останні п'ять років. Водночас у 2022 році середній кредитний портфель перевищував фондування на 55,8%.

У банківській системі в цілому залишки на корпоративних рахунках торік зросли на 23%.

Іншими словами, клієнти не поспішали витратити навіть власні кошти, залишаючи кошти в українській банківській системі. Як наслідок, фінансову стратегію корпоративного бізнесу на 2023 рік можна охарактеризувати як вичікувальну.

Однак до кінця року ситуація почала змінюватися. Індекс очікуваних змін ділової активності почав знижуватися, сягнувши рівня, нижчого за нейтральний (50 пунктів), - 45,7 у грудні 2023 року порівняно з 49,1 у листопаді.

Однак розвиток бізнесу та комунікація з клієнтами на сьогоднішній день почали давати результати. Корпоративний кредитний портфель стрімко зріс на 13% в останньому кварталі, причому багато клієнтів рефінансували кредити та відкрили нові.

Лише у грудні Ошад підтримав два великі інвестиційні проекти: 360 мільйонів доларів США для компанії, що відновлює завод, зруйнований під час конфлікту, та 60 мільйонів доларів США для агрохолдингу "Агро-Маркет". 60 мільйонів доларів США було інвестовано в агропромисловий холдинг "Астарта Київ", де буде побудовано новий завод з поглибленої переробки сої. Ще кілька подібних проектів перебувають на стадії попередніх переговорів.

Як видно, принаймні у великому бізнес-сегменті Ошаду результати Опитування ділових перспектив можуть не бути безпосередньо пов'язані з фінансовою діяльністю. Факторами ризику для великих компаній цього року є продовження конфліктів, скорочення або затримка зовнішнього фінансування від міжнародних партнерів та стабільність ланцюжка поставок.

Найбільшими ризиками є потенційна втрата виробничих потужностей через конфлікти та обстріли, а також труднощі з експортною логістикою. Однак наразі морські та річкові шляхи доступні для експорту продукції не лише аграрного сектору. Залізничні шляхи також відкриті.

Звичайно, існує очевидна ситуація, що автомобільні маршрути через Польщу регулярно закриваються на тривалий час, але є надія, що ця проблема буде вирішена шляхом політичних переговорів.

Міністерство економіки прогнозує, що експорт зросте на 9,0% цього року і на 19,4% у 2025 році. Все це дає обережний, але оптимістичний прогноз щодо експорту товарів, принаймні на 2023 рік: У 2023 році обсяг експорту був на 112 000 тонн більшим, ніж у 2022 році, але вартість експорту зменшилася на 18,7% до 35,8 млрд доларів США. Вартість експорту зменшилася на 7% до 35,8 млрд доларів США.

У грудні гривня знецінилася на 4,4%. Національний банк України пояснює це сезонними факторами та впливом відтермінування міжнародної фінансової допомоги країні; за весь 2023 рік знецінення гривні до долара становило менше 4%.

Так, вказані ринкові коливання можна розцінювати як незначні, особливо у контексті зміни кредитних ставок. Мінулий рік дійсно підтвердив ефективність монетарної політики Національного банку України (НБУ), яка сприяла ціновій та фінансовій стабільності. Повернення інфляції до керованого рівня та збереження прибуткової фінансової моделі та ліквідності банків є позитивними досягненнями.

Звичайно, існує певний песимістичний сценарій, особливо щодо можливих складнощів у фінансуванні НБУ від міжнародних партнерів. У разі затримки або нестабільності в цьому плані може виникнути ризик зміни

поточної тенденції до зниження облікової ставки на протилежну, що призведе до зниження вартості фінансування. Проте наявність такого сценарію може також стимулювати залучення коштів за найнижчою вартістю у найближчий час.

Після 2024 року великі агровиробники та торговельні мережі будуть виключені з урядової програми здешевлення кредитів під 5-7-9%. Однак загалом це не матиме значного впливу на обсяг фінансування, доступного для великого бізнесу. Загалом, великі компанії не в повному обсязі беруть участь у програмі "Доступні кредити 5-7-9%".

Наприклад, сектор роздрібної торгівлі продуктами харчування, який більше не потребує державної підтримки через стабілізацію ланцюжка поставок та виробничих потужностей постачальників. Однак, наприклад, у 2023 році частка фінансових угод з роздрібними торговельними мережами, які отримують державну підтримку, становила лише 4,5% фінансового портфеля. Великі агровиробники також беруть участь в урядовій програмі "Доступні кредити 5-7-9%", але їхня частка також незначна і ніколи не перевищувала 1% від загального корпоративного кредитного портфеля ОТП банку.

Вартість кредитів поступово знижується. Виважена монетарна політика, яку підтримує Національний банк України, вже знизил вартість гривневих кредитів на ринку до 16-18%. На кінець року середньозважена процентна ставка за гривневими кредитами становила 18,9% річних.

Рис.2.8. Вартість кредитів.

Джерело: сформовано автором.

Якщо ця тенденція збережеться за інших стабілізаційних факторів, то до середини 2024 року ставки можуть знизитися до 15-16%. Для порівняння, середня ринкова ставка за кредитами в національній валюті для нефінансових корпорацій має тенденцію до зниження: близько 18% у 2019 році та -19,6% у 2023 році. За інших рівних умов, математично правильно було б очікувати, що кредитування великих корпорацій зросте у 2024 році. Проте в реальності такі прогнози не можна робити, спираючись лише на математику.

З точки зору валюти, вартість фінансування великих інвестиційних угод, звичайно, буде варіюватися залежно від кожної окремої угоди та рівня оцінки ризиків позичальника, але станом на січень 2024 року очікується, що відсоткові ставки будуть у межах 7% у доларах США та 6% у євро.

2024 рік дає можливість побудувати відносно стабільний експортний ланцюжок після оцінки всіх логістичних ризиків останніх двох років. Запроваджена цього року програма страхування суден, які використовують морські коридори України, дає більше надії на збільшення обсягів вантажів та зменшення логістичних витрат.

Крім того, збільшується маржинальність, особливо для підприємств харчової промисловості, що використовують рослинну сировину. Ціни на сировину постійно падають і поступово накопичуються через зростання складності експорту.

Ринкова цінова кон'юнктура зараз сприяє прискоренню термінів окупності проектів, що дозволяє їм отримувати досить високі прибутки від переробки продукції другого та третього етапів. Однак для того, щоб така прибутковість була реалізована, необхідно гарантувати збут продукції. Наміри уряду та його міжнародних партнерів розвивати оборонно-промисловий комплекс України стають все більш визначеними.

2.2. Оцінка кредитного ризику банку на прикладі банку

OTP Group - це фінансова інституція, що працює у 11 країнах та обслуговує понад 16 мільйонів клієнтів. Заснована у 1949 році як державний ощадний банк, сьогодні OTP Group є одним із найнадійніших фінансових інститутів на ринках Центральної та Східної Європи.

Група фокусується на обслуговуванні приватних та корпоративних клієнтів у фінансових послугах завдяки універсальній бізнес-моделі. Вона об'єднує великі дочірні структури у сфері страхування, нерухомості, факторингу, лізингу, управління активами, інвестиційних та пенсійних фондах.

У 2022 році Euromoney визнав OTP Group кращим банком для корпоративних клієнтів на шести ринках. Стратегічна мета OTP Group - стати найуспішнішою універсальною банківською групою у Центральній та Південній Європі [11].

Український ОТП Банк, який є частиною OTP Group, є одним із найбільших банків країни з іноземним капіталом. Він пропонує широкий спектр фінансових послуг для приватних та корпоративних клієнтів, таких як кредитні та депозитні продукти, страхування, лізинг та факторинг. Українська група ОТП також включає ОТП Факторинг, ОТП Лізинг, ОТП Капітал.

Усі ці компанії працюють над інноваціями та цифровізацією, щоб забезпечити найвищий рівень обслуговування своїх клієнтів.

Оцінка кредитного ризику - це процес аналізу та оцінки ймовірності того, що позичальник не зможе виплатити свої кредитні зобов'язання в умовлені строки. Цей процес включає в себе оцінку різних факторів, таких як фінансовий стан позичальника, його кредитна історія, макроекономічні умови та інші фактори, що можуть впливати на здатність позичальника повернути кредит [43].

Для оцінки кредитного ризику використовуються різні методи, включаючи кредитні оцінки, аналіз фінансових показників, стрес-тести, сценарійний аналіз та інші методи. Ці методи допомагають банкам та

фінансовим установам приймати рішення про надання кредиту, визначати умови кредитування та встановлювати рівень процентної ставки [44].

Оцінка кредитного ризику є важливою частиною кредитного процесу, оскільки допомагає уникнути неплатоспроможності позичальників та зменшує втрати для кредиторів. Також вона сприяє забезпеченню стабільності фінансової системи та підтримує довіру до банків та інших фінансових установ.

Незважаючи на ескалацію військових дій, у 2022 році активи ОТП Банку продовжили суттєво зростати і досягли рівня 91,0 млрд грн, що на 30,3% більше, ніж на початку рок. У 2023 році активи ОТП Банку зросли на 3,4 млрд грн – до 94,4 млрд грн, з яких сукупний кредитний портфель за підсумками 1 кварталу п.р. склав майже 36 млрд грн, у т.ч., юридичним особам – 29,3 млрд грн. Рентабельність активів знизилася до рівня 0,74% у річному вираженні. Суттєво на зниження рівня прибутковості вплинули витрати на формування резервів у сумі 5,7 млрд грн. Якість кредитного портфеля знизилася через широкомасштабну ескалацію воєнного конфлікту.

Банк суттєво знизив апетит до ризику, але відновив надання нових кредитів як юридичним так і фізичним особам. Протягом 2022-го року працюючий кредитний портфель зменшився на 21,7%, до 32,2 млрд грн. Таке значне зниження зумовлене як погашенням кредитів, зменшенням обсягів надання нових кредитів, так і в результаті погіршення якості портфеля. Завдяки збільшенню довіри до ОТП Банку, привабливості депозитних продуктів і програм лояльності у 2022 році кошти юридичних та фізичних осіб зросли на 36,2% й досягли рекордного рівня – 77,7 млрд грн.

У 2022-му році банк сфокусувався на підтримці клієнтів, які потрапили в скрутне становище внаслідок ескалації військового конфлікту, а саме проведенні реструктуризацій кредитів на зручних для клієнтів умовах. Іншим фокусним напрямом було забезпечення безперебійної операційної діяльності навіть в умовах обмеження електропостачання. Стратегічною метою банку залишається постійне вдосконалення та поліпшення клієнтського досвіду користування його продуктами й сервісами.

За підсумками року ОТП Банк увійшов у ТОП-10 (8-ме місце) найбільших банків України за рівнем чистих активів і посів 8-ме місце за рівнем чистого прибутку. Ринкова частка чистих активів на кінець 2022-го року досягла 3,87% (проти 3,40% роком раніше). При цьому і активи, і фінансовий результат перевищили відповідно планові показники. У 2022-му році капітал банку продовжив зростати в результаті капіталізації прибутків.

Накопичений капітал дає банку можливість бути готовим до будь-яких стресових ситуацій. Виплата дивідендів у 2022-му році не проводилася у зв'язку із запровадженими обмеженнями. Норматив адекватності капіталу залишається на дуже високому рівні і суттєво перевищує нормативне значення 10%. Зниження ділової активності клієнтів унаслідок військової агресії та запроваджені обмеження на валютному ринку негативно вплинули на комісійні доходи банку у 2022 році.

На підставі оборотно-сальдового балансу АТ «ОТП БАНК» визначено співвідношення між кредитами і резервами за кредитами в поточну діяльність СГД та іпотечними кредитами ФО (див. Додаток В).

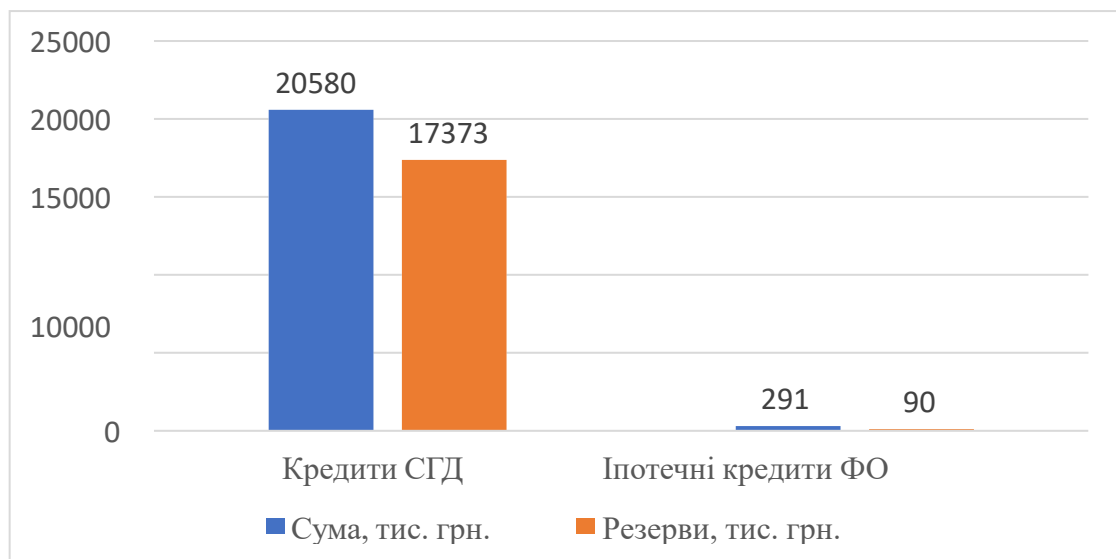

Рис. 2.6. Співвідношення між сумою кредитів і резервів АТ «ОТП БАНК»

Джерело: власні розрахунки

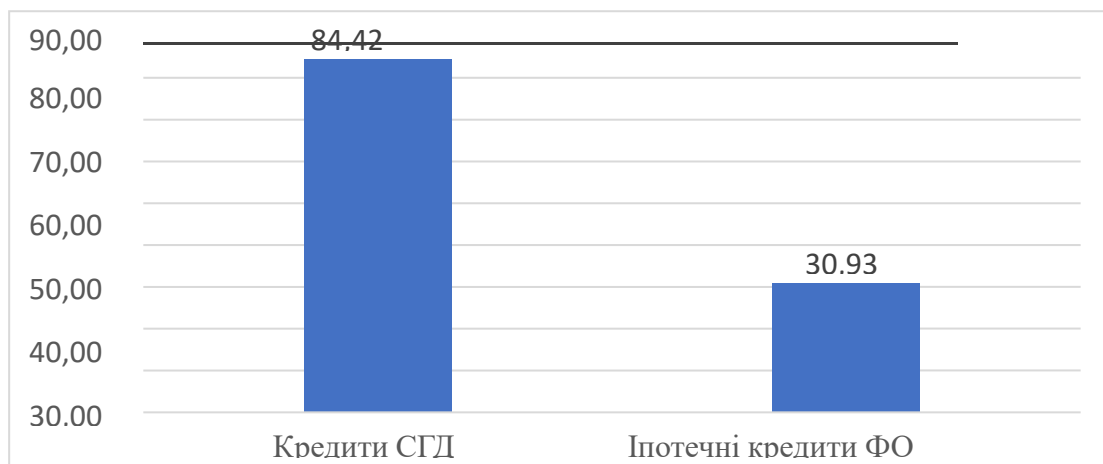

Рис. 2.7. Рівень кредитного ризику «ОТП БАНК»

Джерело: власні розрахунки

Повномасштабна війна розширює спектр подій кредитного ризику АТ «ОТП БАНК»: порушення процесів кредитування, пошкодження та знищення активів, збої в роботі систем тощо. Підходи БУ до врахування збитків від кредитних операцій різняться в частині фізичного знищення активів, визначення надлишкових витрат, недоотримані доходів через зміни умов роботи. З 24.02.2022 АТ «ОТП БАНК» вимушено скоротив діяльність відділень на територіях, де існувала загроза безпеці персоналу.

В умовах воєнного стану кредитний попит зменшився, а стандарти кредитування АТ «ОТП БАНК» посилилися. Позитивами є наявність державних програми підтримки кредитної діяльності, яке забезпечило більше половини приросту кредитного портфеля в національній валюті, у т.ч. за державною програмою “Доступні кредити 5-7-9” для агропідприємств. Вадами є: значна вартість очікуваних кредитних збитків, зниження бізнес-активності клієнтів з початку широкомасштабної війни з РФ; припинення зростання кредитного портфеля майже, зменшення обсягу валютних кредитів

Рівень кредитного ризику АТ «ОТП БАНК» становить відповідно 84,42% для кредитів в поточну діяльність СГД, 30,93% - за іпотечними кредитами ФО (рис. 2.7).

З урахуванням наданих фактів можна констатувати по ОТП Банку наступне:

1. Динаміка активів. Неприятливі умови військового конфлікту не завадили значному зростанню активів банку, що свідчить про високий рівень довіри клієнтів та ефективне керівництво. Проте, це може відзначити збільшення ризику асоційованих інвестицій у вразливі сектори економіки чи регіони.

2. Рентабельність активів. Зниження рентабельності активів до 0,74% може вказувати на можливе збільшення ризику неефективного використання ресурсів або недостатню ефективність управління активами.

3. Якість кредитного портфеля. Погіршення якості кредитного портфеля та зменшення його обсягу може свідчити про підвищений кредитний ризик через ескалацію військового конфлікту, що може призвести до зростання кількості неплатоспроможних позичальників.

4. Збільшення депозитів. Збільшення довіри клієнтів та зростання обсягів депозитів можуть зменшити ризик недостатньої ліквідності та сприяти стабільності фінансового стану банку.

5. Готовність до стресових ситуацій. Накопичений капітал дозволяє банку виявити стійкість у стресових умовах. Однак, негативний вплив військового конфлікту на бізнес-активність може збільшити ризик.

Рис.2.8. Стан кредитної діяльності банку.

Джерело: сформовано самостійно на основі даних банку.

Отже, хоча ОТП Банк продовжує забезпечувати стабільність у складних умовах, існує підвищений кредитний ризик, обумовлений нестабільністю у геополітичному середовищі та змінами в економічних умовах.

2.3. Оцінка та управління кредитним ризиком

Кредитний ризик - це ймовірність виникнення збитків, додаткових витрат або недоотримання очікуваних доходів внаслідок невиконання боржником/контрагентом своїх зобов'язань відповідно до умов договору. Кредитний ризик є найважливішим ризиком для капіталу Банку. Оскільки банк приймає на себе цей вид ризику в процесі кредитування, ключовим є процес оцінки, який складається з низки послідовних етапів: ідентифікація та вимірювання ризику, оцінка та вимірювання ризику, безпосереднє прийняття ризику та його пом'якшення, і, нарешті, моніторинг та управління профілем ризику та тенденціями його розвитку [11].

Вона складається з: Стратегія управління ризиками ОТП Банку, кредитна політика та політика управління кредитним ризиком ОТП Банку (включаючи моніторинг, заставу та проблемні кредити) ,які визначають критерії кредитного ризику, кредитоспроможності та платоспроможності для окремих позичальників, а також встановлюють стандарти та ліміти управління кредитним ризиком на рівні портфеля. Детальні вимоги до кредитних договорів викладені у стандартах продуктів, які регулярно оновлюються, але не рідше одного разу на рік [45].

В основі оцінки та вимірювання кредитного ризику лежить рейтингова модель для контрагентів, щодо яких складається та подається фінансова звітність, та скорингова модель для інших контрагентів, яка допомагає розподілити контрагентів на класи відповідно до потенційного кредитного ризику кожного класу [47].

Моделі оцінки кредитного ризику дозволяють Банку приймати обґрунтовані рішення щодо очікуваних збитків та необхідного співвідношення ризику до дохідності, а також уникати класів очікуваного кредитного ризику, для яких дохідність не є адекватною або ризику є настільки великими, що Банк не може їх контролювати. Кожному класу кредитного ризику контрагента присвоюється максимально дозволена сума заборгованості, метод мінімізації

очікуваних збитків, у тому числі через вимоги до застави, та особливий підхід до розрахунку очікуваних кредитних збитків [22].

Всі моделі повинні бути задокументовані, протестовані та затверджені відповідним відділом угорського ОТП Банку. Процес аналізу контрагентів зобов'язує визначати відповідні групи контрагентів на основі їх адміністративних характеристик, структури власності та управління та/або значної економічної взаємозалежності [24]. Прийняття ризику супроводжується системою повноважень та відповідальності за кредитний ризик, яка складається з колективної структури та індивідуальних повноважень, залежно від суми зобов'язань за кредитним договором. Вищим органом управління кредитним ризиком ОТП Банку є Кредитний комітет, створений відповідно до рішення Наглядової ради банку [46].

Кредитний комітет має право делегувати частину своїх повноважень щодо прийняття рішень стосовно кредитного ризику кредитним комітетам нижчого рівня та окремим працівникам, відповідальним за управління ризиками. Принцип прийняття рішень полягає в тому, що представник департаменту ризик-менеджменту повинен бути присутнім і має право вето, якщо рішення призведе до порушення апетиту банку до ризику або лімітів ризику. Якщо рішення приймають окремі співробітники, наділені кредитними повноваженнями, необхідним є принцип "чотирьох очей" та одностайне схвалення [24].

Для стандартних роздрібних продуктів з мінімальним ризиком діє автоматизована система прийняття рішень, яка налаштовується, підтримується та контролюється представниками департаменту ризик-менеджменту. При прийнятті ризиків ідентифікуються інсайдери та пов'язані сторони, а рішення перевіряються на відповідність стандартам продукту, ринковим умовам та утримання від голосування кредитним органом у разі наявності конфлікту інтересів.

Мінімізація кредитного ризику на рівні окремих контрагентів включає дотримання встановлених політик, процедур і стандартів щодо максимального розміру кредитного зобов'язання/заборгованості, строків погашення та

заставного покриття. Управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфеля включає диверсифікацію ризику, лімітування сегментів портфеля, що наражаються на надмірний ризик, та максимально допустиму концентрацію заборгованості за країнами, валютами, галузями економіки, конкретними товарами та групами контрагентів, визначену кредитною політикою банку. Це включає в себе систему встановлених банком лімітів [44].

ОТП Банк приділяє особливу увагу процесу постійного моніторингу та раннього виявлення проблемної та потенційно проблемної заборгованості. Банк на регулярній основі оцінює фінансовий стан контрагентів, аналізує їх поведінку відповідно до своєї моделі поведінки, аналізує стан погашення ними заборгованості, зміни у співвідношенні їх часток, провадження у справах про неплатоспроможність, суттєві судові спори, стан погашення заборгованості за даними кредитних бюро та кредитних реєстрів, сплату податків та/або інших обов'язкових платежів, негативний вплив на діяльність Банку. Інформація про публічну інформацію та іншу інформацію, що негативно впливає на діяльність Банку, збирається із зовнішніх джерел [46].

Система раннього попередження складається з декількох етапів визначення ймовірності виникнення непрацюючих кредитів та, відповідно, заходів, у тому числі превентивних, які необхідно вжити для запобігання виникненню непрацюючих кредитів або зменшення очікуваних збитків від непрацюючих кредитів. Система моніторингу та раннього виявлення проблемних та потенційно проблемних кредитів інтегрована в систему оцінки очікуваних збитків від знецінення фінансових активів відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності [28].

Процесами моніторингу та оцінки резервів під кредитні ризики керують Комітет з управління ризиками корпоративного бізнесу, Кредитний комітет роздрібного бізнесу та Резервний комітет відповідно. Операціями, пов'язаними з врегулюванням проблемних кредитів, займається відділ управління непрацюючими кредитами.

Підрозділ з управління непрацюючими кредитами є незалежним від бізнес-підрозділів та підрозділів ризик-менеджменту, які приймали рішення про

видачу кредитів. Подібно до ієрархії кредитних комітетів, комітет з управління непрацюючими кредитами, створений правлінням банку, є найвищим рівнем, а комітети нижчого рівня та/або посадові особи з кредитними повноваженнями підпорядковуються йому. У масовому роздрібному сегменті поширені стандартні інструменти та процедури врегулювання заборгованості, які залежать від продукту та періоду прострочення.

З іншого боку, корпоративні клієнти підлягають сценарному аналізу, який обирає сценарій, що максимізує погашення заборгованості, беручи до уваги відносини з контрагентом, вартість і статус застави, претензії та стан судових процесів, а також вартість грошей у часі. 2022 рік розпочався з військового вторгнення Російської Федерації в Україну [11].

Протягом 2022 року відбулися певні зміни в управлінні ризиками. На кінець 1 кварталу операційна діяльність була стабілізована та вдалося уникнути ризиків ліквідності в умовах воєнних дій. Щодо кредитного ризику, було запроваджено "кредитні канікули" для уникнення неконтрольованого накопичення простроченої дебіторської заборгованості, змодельовано очікувані кредитні збитки та сформовано "буфер" для резервів під кредитний ризик.

У 2-му та 3-му кварталах було проведено сегментацію портфелів за кредитним ризиком на відповідній стадії згідно з МСФЗ, що призвело до реструктуризації для окремих економічно обґрунтованих позичальників. У 4 кварталі фокус було зміщено на два діаметрально протилежні напрями: з одного боку, переведення частини кредитного портфеля із зони потенційно проблемних кредитів до зони неproblemних кредитів для тих позичальників, бізнес-моделі яких були найкраще адаптовані до "нової" реальності та негативних наслідків енергетичного тероризму; з іншого боку, реструктуризація кредитного портфеля позичальників з активною кредитною діяльністю, що суттєво підвищивши рівень покриття резервами кредитного ризику частини кредитної заборгованості, що знаходиться в зоні бойових дій та/або на тимчасово окупованих територіях [22].

Станом на 31 грудня 2023 року максимальний кредитний ризик за кредитами та авансами банків становив 20,513,895 мільярдів гривень. Станом

на 31 грудня 2022 року максимальний кредитний ризик за кредитами та авансами банків склав 21,720,592 мільярдів гривень.

Рис.2.9. Максимальний кредитний ризик за кредитами та авансами ОТП Групи.

У 2022 році активи Банку зросли на 30,3% до 91 млрд грн, проте суттєво змінився склад активів, що наражаються на кредитний ризик, а саме: заборгованість перед Національним банком України, заборгованість, що не наражається на кредитний ризик, та борг Національного банку України, борг, не схильний до кредитного ризику, але надає перевагу боргу з дуже високою дохідністю через запровадження жорсткої монетарної політики з високими ключовими процентними ставками, підтримуючи таким чином високу дохідність активів Банку.

Протягом року розмір коштів, розміщених в інших банках, та інвестицій у цінні папери зріс більше, ніж удвічі, і склав 54,7 млрд грн у гривневому еквіваленті, що становило 58,4% від активів, які мають кредитний ризик. При цьому структура цього портфеля зазнала певних змін: зросла за - боргованість в іноземній валюті до 42%, що пов'язано з розміщенням коштів на рахунках клієнтів банку в іноземній валюті внаслідок "тихої гавані" під час військових дій. Поступове погашення цінних паперів Міністерством фінансів України

призвело до зменшення портфеля інвестицій в цінні папери, яким притаманний ризик суверена.

Кредитний портфель юридичних і фізичних осіб зменшився на 11,2%, або 4,9 млрд грн, у гривневому еквіваленті, з 43,9 млрд грн до 39,0 млрд грн. Чинниками такої зміни тренду були, з одного боку, обмеження на активне зростання розміру портфеля для збереження показника адекватності (достатності) капіталу, направлено на покриття відрахувань до резервів під кредитні ризики в період військових дій, і, з іншого боку, розширення монетарної бази фінансування бюджетного дефіциту Національним банком України, яке призвело до зниження темпів стерилізації.

Протягом 2022 року корпоративний кредитний портфель становив понад 80% кредитного портфеля банку, що зумовлено переоцінкою заборгованості корпоративних клієнтів, деномінованої в іноземній валюті, у гривневому еквіваленті. Корпоративний кредитний портфель добре диверсифікований з точки зору концентрації ризику від одного контрагента або групи пов'язаних контрагентів. Заборгованість 20 найбільших груп пов'язаних контрагентів, які є нашими позичальниками, досягла 39% на кінець 2022 року, збільшившись за рік на 8 процентних пунктів.

Це пов'язано з тим, що більша частина заборгованості великих позичальників номінована в іноземній валюті і її гривневий еквівалент суттєво збільшився внаслідок девальвації гривні у 2022 році. На кінець звітного періоду норматив кредитного ризику Н8 НБУ, який характеризує "великих позичальників", знизився до 13,6%, якщо заборгованість відповідної групи контрагентів перевищує 10% регулятивного капіталу банку, а нормативний ліміт не перевищує 800%. Фактично, лише один борг перевищував 10% регулятивного капіталу банку.

ОТП Банк заробив майже 1,5 млрд грн прибутку за перший квартал поточного року, що перевищує фінансовий результат за аналогічний період минулого року на 2,3 млрд грн.

За цей час активи банку зросли на 3,4 млрд грн і становлять 94,4 млрд грн. Сукупний кредитний портфель на кінець першого кварталу склав майже 36 млрд грн, з них понад 29,3 млрд грн надано юридичним особам. Ресурсна база банку збільшилася на 1,7 млрд грн і майже досягла 79,5 млрд грн, з них понад 55,6 млрд грн – це кошти юридичних осіб.

Регулятивний капітал ОТП Банку зріс більш ніж на 1 млрд грн і перевищив 12,5 млрд грн. Норматив адекватності капіталу за підсумками першого кварталу майже досяг 33%, що більш ніж утричі перевищує мінімальні нормативні вимоги та на 5% перевищує показник четвертого кварталу минулого року.

Щодо галузевої структури корпоративного кредитного портфеля, то співвідношення кредитів у торгівлю залишалось стабільним на рівні близько 36% як в 2022 році так і за 2023 рік. Проте відбувся перерозподіл у виробничому секторі, де частка кредитів зросла до понад 27%, та в аграрному секторі, де частка кредитів зросла до близько 17%.

Відмінності також були помітні у темпах відновлення від економічних шоків. Торговельний сектор швидко адаптувався до "нових" умов роботи в умовах воєнного стану, тоді як промисловий та сільськогосподарський сектори зазнали обмежень через блокаду портів, руйнування виробничих потужностей та перебої в ланцюгах поставок.

Частка заборгованості в іноземній валюті залишилася стабільною протягом року, але банк здійснює моніторинг та обмежує обсяг заборгованості в іноземній валюті позичальників, які не мають достатніх валютних надходжень для погашення заборгованості в іноземній валюті. Внаслідок конфліктів у 2022 році кредитна якість корпоративного кредитного портфеля значно погіршилася, і частка ризику 3-го рівня зросла до 13% портфеля. Однак це адекватно покривається резервами під кредитні ризики і не створює суттєвого додаткового навантаження на регулятивний капітал банку в середньостроковій перспективі.

Згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), частка кредитів 2-ї стадії, тобто кредитів з ознаками погіршення якості або потенційно проблемних кредитів, зросла до 38% у 2022 році, при цьому приблизно 60% цього портфеля складають реструктуризовані кредити, очікувані кредитні збитки за якими обмежені 20%.

Після початку військових дій в Україні Банк ввів "кредитні канікули". Протягом цього періоду кредитний портфель був сегментований, а найбільш вразливим сегментам портфеля було запропоновано короткострокові програми реструктуризації на рівні портфеля та індивідуальну реструктуризацію. Під час дії комплексної програми реструктуризації були введені значні обмеження на нове кредитування, які поступово знімалися залежно від стабілізації ситуації на лінії фронту та в загальноекономічному середовищі.

Як на початку 2022 року так і наприкінці 2023 року, хоча кількість реструктуризованих кредитів була невеликою, ОТП-банк продовжив реструктуризацію роздрібного кредитного портфеля, а також перезапустив програму споживчого кредитування. Сума нових кредитів не перевищувала 30% від виплат за існуючим кредитним портфелем, що спричинило скорочення роздрібного кредитного портфеля. Однак якість нового портфеля була дуже високою.

Портфель автокредитів залишився найменш чутливим до негативних наслідків пандемії; кредитна якість портфеля роздрібних кредитів також значно погіршилася внаслідок конфліктів у 2022 році; портфель був розподілений майже рівномірно за фазами МСФЗ, причому на кожну фазу припадало близько трьох третин портфеля.

Коефіцієнт резервування під кредитні ризики для загального роздрібного кредитного портфеля перевищує 40% на кінець 2022 року, що, як і у випадку з корпоративним кредитним портфелем, не становить значного додаткового навантаження на регулятивний капітал банку в середньостроковій перспективі. За 2023 рік цей показник перевищує 42%. Коефіцієнт резервування за кредитами 3-го рівня наближається до 90% як на кінець 2022 року так і

впродовж всього 2023, а показник 2-го рівня становить близько 35%, що відповідає загальним ринковим тенденціям.

За період з 31 грудня 2022 року до 31 червня 2023 року загальна сума кредитів та авансів клієнтам зменшилася з 29,892,900 до 23,910,591 тисяч гривень. Це може свідчити про зниження загального рівня кредитного ризику.

Спостерігається зменшення суми кредитів юридичним особам та фізичним особам-підприємцям, споживчих та іпотечних кредитів. Це може вказувати на зниження ризику неповернення кредитів у цих категоріях.

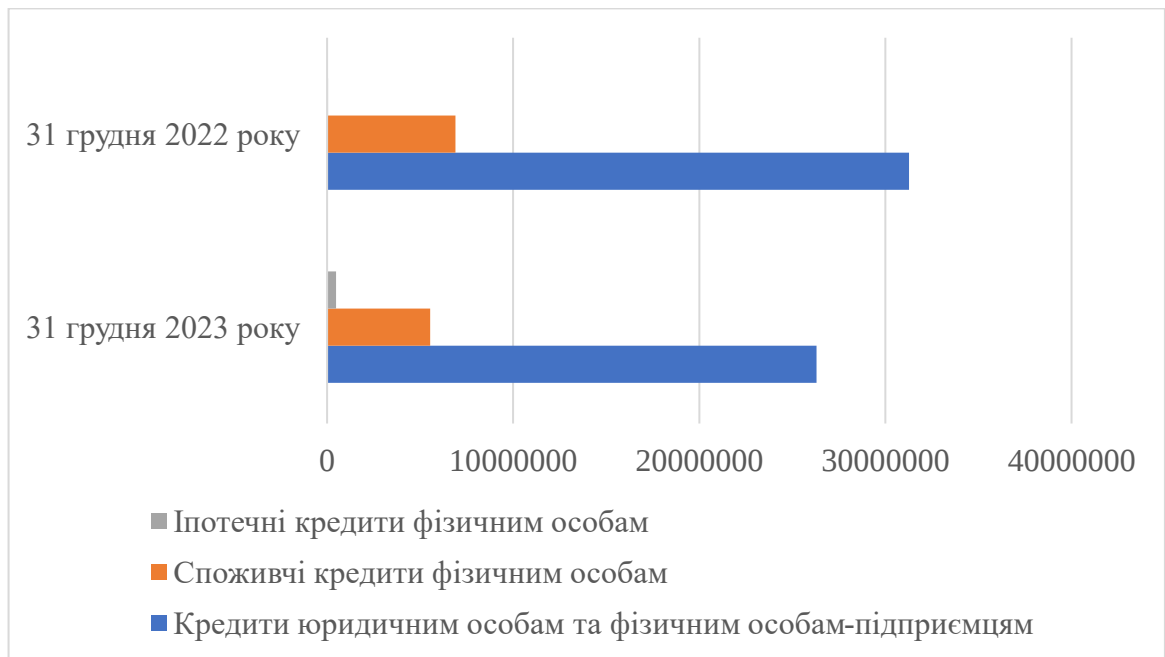

Рис.2.10. Суми кредитів юридичним особам та фізичним особам-підприємцям, споживчих та іпотечних кредитів.

Джерело: сформовано автором самостійно.

У той же час, сума резерву на покриття очікуваних кредитних збитків збільшилася з 9,105,602 до 8,898,417 тисяч гривень. Це може свідчити про збільшення обсягу ризикованих кредитів або про більш консервативний підхід до оцінки ризику з боку банку.

Хоча суми інших категорій кредитів є невеликими порівняно з іншими категоріями, вони також можуть вносити свій внесок у загальний кредитний ризик, особливо якщо вони пов'язані з великими обсягами.

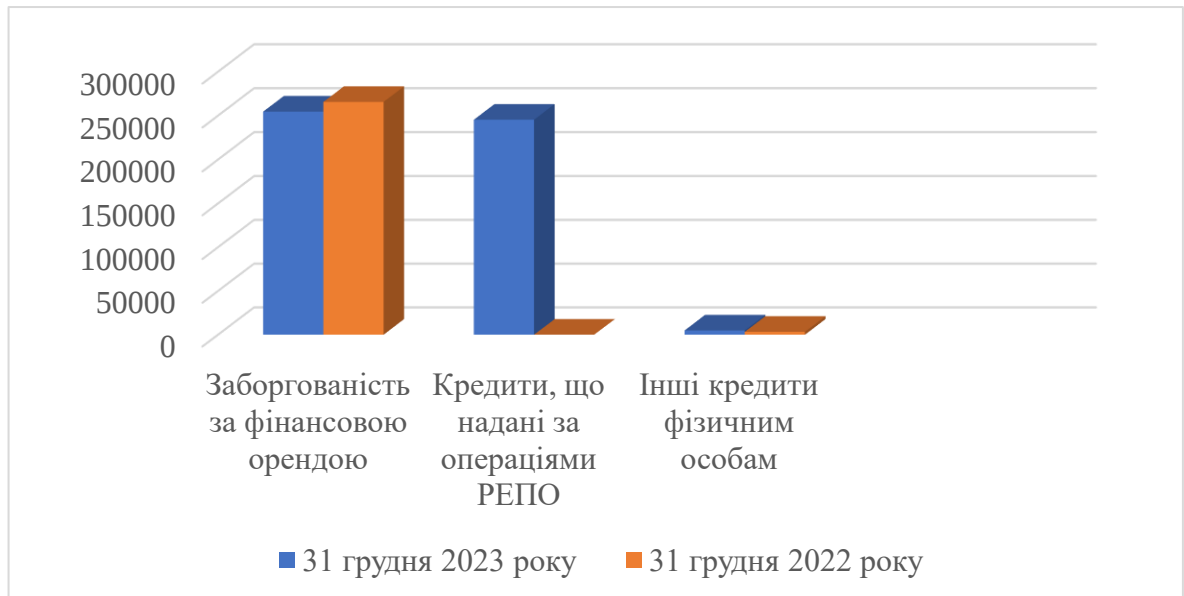

Рис.2.11. Суми кредитів по категоріям.

Джерело: сформовано автором.

Отже, хоча загальний кредитний ризик зменшився, необхідно звернути увагу на тенденції у різних категоріях кредитів та на зміни в резервах на покриття очікуваних кредитних збитків для повного оцінювання ситуації з кредитним ризиком.

У 2023 році ОТП Банк вирішив прийняти Проект гарантування кредитного ризику. Гарантія стійкості та джерел засобів для існування (RLG) у формі нефінансованого інструменту розподілу ризиків покриває до 50% кредитного ризику за новими субкредитами «ОТП Банку» (Україна) на загальну суму, що дорівнює еквіваленту €40 млн.

Проект також включає субліміт за програмою «Конкурентоспроможність МСП у країнах Східного партнерства Європейського Союзу (ЄС)» (EaP SMEC), розмір якого становить до €5 млн або 12,5% Покритого портфеля. Ці кошти призначені для фінансування довгострокових капітальних інвестицій мікро-, малих і середніх підприємств (ММСП), які модернізують свої технології та обладнання до рівня стандартів ЄС, зокрема інвестиції у сталі та «зелені» технології. Проект має на меті забезпечити досягнення основної мети – збереження засобів для існування населення України [45].

У рамках проєкту підтримується якість переходу, зокрема «стійкість», «інклюзивність» та «конкурентоспроможність». Сстійкість досягається завдяки використанню механізму кредитної підтримки RLG, який дозволяє «ОТП Банку» фінансувати сільськогосподарські ланцюжки та інші критично важливі галузі в Україні, забезпечуючи таким чином продовольчу безпеку, збереження робочих місць та доходів домогосподарств.

Проєкт також підтримує інклюзивність, фінансуючи українські компанії, які зазнали впливу війни, та сприяючи збереженню їхнього людського та організаційного капіталу. Крім того, він підтримує конкурентоспроможність, оскільки сприяє покращенню інвестицій ММСП відповідно до стандартів ЄС, що сприятиме підвищенню їхньої конкурентоспроможності на внутрішньому та експортних ринках.

Висновки до розділу 2

Під час тривалої повномасштабної війни бізнес в Україні зіткнувся з різними сценаріями кризових ситуацій, викликаних військовими діями та військовою агресією. Проте, були успішні приклади відновлення бізнесу навіть з попелу. Це підтверджується статистикою, згідно з якою ВВП України за останній час зростає, а представники бізнесу висловлюють оптимізм.

Водночас, уряд закликає банки активізувати кредитування, що свідчить про позитивні перспективи економічного відновлення. Щодо управління проблемними активами, Європейський центральний банк та Європейський орган банківського нагляду визначили керівні принципи, які регулюють цей процес, зокрема управління проблемними та реструктурованими кредитами. Набуттям важливого значення є адекватність управління цими ризиками, особливо щодо великих корпоративних клієнтів.

У 2022 році ОТП Банк продемонстрував стійкість у складних умовах, зростаючи активи до рівня 91,0 млрд грн, що на 30,3% більше, ніж на початку року, хоча рентабельність активів знизилася до 0,74% через витрати на формування резервів у сумі 5,7 млрд грн. Кредитний портфель зменшився на 21,7%, до 32,2 млрд грн, а кошти клієнтів зросли на 36,2%, до 77,7 млрд грн. Банк активно працював над реструктуризацією кредитів та забезпеченням безперебійної діяльності, що сприяло його зростанню у рейтингах та збільшенню капіталу. Норматив достатності капіталу залишався на високому рівні, що дозволило банку витримати стресові ситуації.

Після початку військових дій у 2022 році Банк впровадив "кредитні канікули", сегментуючи кредитний портфель і пропонуючи короткострокові програми реструктуризації найбільш вразливим сегментам. Обмеження на нове кредитування вводилися та знімалися в залежності від стабілізації ситуації. Незважаючи на невелику кількість реструктуризованих кредитів, банк продовжив реструктуризацію та перезапустив програму споживчого кредитування, дотримуючись обмежень у 30% від виплат за існуючим портфелем. Портфель автокредитів лишився найменш чутливим, а коефіцієнти резервування для роздрібного кредитного портфеля перевищували 40%, відповідаючи загальним ринковим тенденціям.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

3.1. Оптимізація кредитної діяльності банку з метою мінімізації кредитного ризику

Фінансові установи розробили складні методи кількісної оцінки кредитного ризику та управління ним в рамках різних продуктових лінійок. З точки зору регулюючого органу, чітке розуміння широко використовуваних методів могло б посилити нагляд за фінансовими установами. Початковий інтерес до моделей кредитного ризику виник через необхідність кількісної оцінки обсягу економічного капіталу, необхідного для покриття ризиків банку.

Роль моделі кредитного ризику полягає в тому, щоб використовувати в якості вхідних даних умови економіки в цілому і умови конкретної фірми, про яку йде мова, і генерувати в якості вихідних даних кредитний спред. У цьому відношенні існує два основних класи моделей кредитного ризику-структурні та скорочені моделі. Структурні моделі використовуються для розрахунку ймовірності дефолту фірми на основі вартості її активів та зобов'язань. Фірма оголошує дефолт, якщо ринкова вартість її активів менше суми боргу, який вона повинна виплатити.

Моделі в скороченому вигляді припускають наявність зовнішньої, випадкової причини дефолту. Для моделей зі зниженою формою або інтенсивністю дефолту основним інструментом моделювання є пуассонівський процес. Модель інтенсивності дефолту використовується для оцінки кредитного спреда для умовних конвертованих активів (CoCo bonds).

Кредит-це готівка, надана кредитором позичальнику (також його називають боржником, оскільки він має зобов'язання). Кредитний ризик відноситься до ризику того, що платіж за договором не буде здійснено. Передбачається, що ринки встановлюють ціну за цей ризик. Потім ця сума включається в ринкову ціну покупки для оплати за контрактом.

Роль типової моделі кредитного ризику полягає в тому, щоб використовувати в якості вхідних даних умови економіки в цілому і умови конкретної фірми, про яку йде мова, і генерувати на виході кредитний спред. Мотивація до розробки моделей кредитного ризику була обумовлена необхідністю розробки кількісних оцінок обсягу економічного капіталу, необхідного для підтримки ризикованої діяльності банку.

Вимоги до мінімального капіталу, які виникли внаслідок Базельської угоди 1998 року, були розроблені на міжнародному рівні. Згідно з "Базелем I", активи банку розподілялися на чотири широкі категорії ризику з ваговими коефіцієнтами ризику від 0% до 100%. Наприклад, корпоративні позики мали коефіцієнт ризику 100%, тоді як роздрібні іпотечні кредити, вважаючи їх менш ризикованими, отримували 50%. Мінімальний капітал був встановлений відповідно до вагової суми цих активів.

Однак з часом цей підхід критикували за його недостатню деталізацію для врахування поперечного розподілу ризиків. Базель II запровадив більш детальний підхід до оцінки ризиків. Згідно з Базелем II, методи управління кредитними ризиками можна класифікувати наступним чином:

1. Стандартизований підхід, який передбачає просту класифікацію боржників без урахування їхніх фактичних кредитних ризиків, використовуючи зовнішні кредитні рейтинги.

2. Підхід, заснований на внутрішніх рейтингах (IRB), дозволяє банкам використовувати свої внутрішні моделі для розрахунку нормативного капіталу.

Базель не суттєво змінював вимоги до мінімального капіталу, але вводив більш суворі правила для забезпечення достатньої якості капіталу. Зараз існує вимога до мінімального розміру капіталу CET1 в розмірі 4,5%. Крім того, Базель III спрямований на вдосконалення стандартизованого підходу до оцінки кредитного ризику.

Конкретні заходи з оцінки та управління кредитним ризиком включають три типи директив: директиви, спрямовані на обмеження або зменшення кредитного ризику, директиви щодо класифікації активів та директиви щодо

кредитних резервів - не тільки для кредитного портфеля, але й для всіх інших активів, які можуть призвести до збитків [5, с. 22].

Управління кредитним ризиком у банках - це комплексний процес, який охоплює різноманітні аспекти, починаючи від прогнозування та планування рівня кредитного ризику відповідно до обсягу та виду кредитних операцій. Це включає аналіз потенційних ризиків, які можуть виникнути внаслідок кредитування різних клієнтів та галузей економіки, та розробку стратегій для їх управління.

Мотивація ефективної організації моніторингу кредитного ризику працівниками підрозділу кредитних ризиків є ключовим елементом управління кредитним портфелем банку. Це означає постійний аналіз та оцінку кредитних операцій, ретельний контроль за фінансовим станом клієнтів, а також своєчасне виявлення та врегулювання будь-яких потенційних проблем.

Фактори кредитного ризику, такі як фінансова стабільність клієнтів, економічна ситуація в країні, сезонні коливання та інші, мають великий вплив на результати діяльності банківської установи. Ефективне управління цими факторами дозволяє банку зменшити ризики і забезпечити стабільність своєї фінансової діяльності.

Ці види діяльності можна визначити як аналіз та оцінку рівня кредитного ризику, управління рівнем кредитного ризику та моніторинг рівня кредитного ризику. Виходячи з наведеного вище визначення, можна зробити висновок, що процес управління кредитним ризиком має складну організацію, займає тривалий час і вимагає постійної уваги з боку банківського персоналу.

Основними принципами управління кредитним ризиком є наступні:

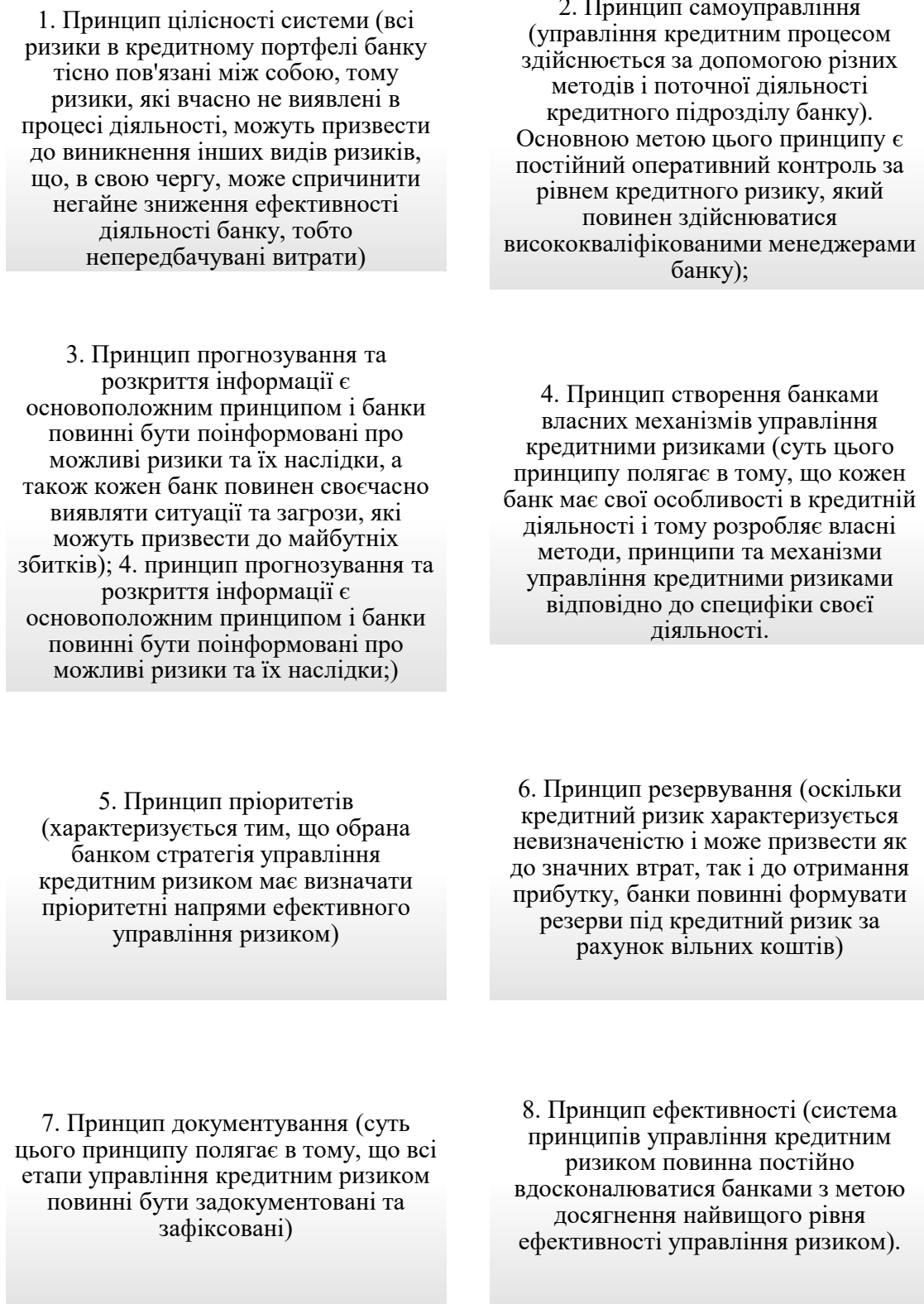

Рис.3.1. Принципи управління кредитним ризиком.

Джерело: сформовано автором на основі [5]

Кризові політичні та економічні явища за останні роки спричинили значні проблеми в українському банківському секторі, пов'язані з різким скороченням кількості банків, зростанням рівня ризику банків та недовіри до української

банківської системи. Тому слід проаналізувати управління кредитними ризиками, щоб розробити систему, яка дозволить запобігти подібним проблемам у майбутньому.

Зниження кредитних ризиків АТ «ОТП БАНК» в умовах воєнного стану потребує удосконалення методики оцінки кредитоспроможності позичальника. Варто проаналізувати декілька методик, а саме розроблених НБУ, АТ «ОТП БАНК», КБ «Таскомбанк», КБ «Приватбанк» (див. Додаток).

У методиці АТ «ОТП БАНК» пропонується табличний варіант оцінки кредитоспроможності клієнта, що дає можливість скласти комп'ютерну програму і прискорити процес роботи з клієнтами-позичальниками на стадії укладання кредитного договору. Послідовність заповнення таблиці є такою: визначення найважливіших показників, впливаючих на рішення щодо видачі кредиту; присвоєння ваги показників залежно від його важливості і значимості для конкретного БУ при оцінці кредитоспроможності позичальника; поєднання якісної оцінки використовуваних показників із їх кількісним рангом на альтернативній основі. Оцінка за кожним показником обчислюється добутком ваги цього показника на вагу рангу. Загальна оцінка кредитоспроможності позичальника оцінюється як сума оцінок за кожним показником.

Ця методика була удосконалена за допомогою РМАІ - математичної процедури для структуризації та ієрархічного узагальнення множини елементів, що визначають суть економічної проблеми.

За принципом побудови методика оцінки кредитоспроможності клієнта запропонована КБ «Таскомбанк» відрізняється ієрархічністю побудови. У методиці КБ «ПРИВАТБАНК» кожний показник оцінюється по бальній системі залежно від значимості показників.

По показниках якісної оцінки слід відзначити, що методика відділень КБ «ПРИВАТБАНК» включає показники, запропоновані в методиці НБУ, але акцентує увагу на оцінці фінансового стану гаранта і страховика, як пропонується в методиці КБ «Таскомбанк». У методиці АТ «ОТП БАНК» відсутні такі якісні показники:

- терміни кредитування і середньомісячні надходження на поточний рахунок;
- рівень організаційної бази під кредитний проект;
- умови оплати в контрактах на реалізацію готової продукції, товарів, робіт, послуг.

Балансові показники оцінки кредитоспроможності позичальника, запропоновані методикою НБУ, застосовуються іншими методиками, але не дають оцінку кадровому потенціалу.

Методика АТ «ОТП БАНК» не враховує такі коефіцієнти: абсолютної ліквідності; маневреності власних засобів; фінансової нестабільності; наявності оборотних коштів; оборотності кредиторської і дебіторської заборгованості; маржи прибутковості; автономії; ділової активності.

Можливості оформлення інформації в аналізованих методиках різноманітні. Методику, що пропонує НБУ, КБ «ПРИВАТБАНК», КБ «Таскомбанк» можна оформити, як вручну, так і на комп'ютері, це пов'язано з простотою розрахунків. Для методики АТ «ОТП БАНК» прийнятне лише комп'ютерне оформлення.

Отже, методика, що пропонує НБУ, є універсальною і підходить для будь-якого виду кредитування, але при оцінці кредитоспроможності позичальника банкам необхідно врахувати оцінку кадрового потенціалу.

Методика відділень КБ «ПРИВАТБАНК» і АТ «ОТП БАНК» у повному ступені враховує показники забезпеченості кредиту. Методика КБ «Таскомбанк» більш підходить для довгострокового кредитування. Також істотним недоліком цієї методики є велика кількість елементів на кожному рівні ієрархії, що призводить до опрацювання значної кількості елементів.

3.2. Шляхи удосконалення процесу оцінки та управління кредитним ризиком банків України

Підвищений кредитний ризик спричинений недосконалістю законодавчої бази та самих банків, а отже, неадекватною оцінкою кредитоспроможності позичальників.

Мінімізація кредитного ризику в банківській діяльності може здійснюватися за допомогою двох основних типів методів: внутрішніх та зовнішніх. Внутрішні методи орієнтовані на контроль та управління кредитними операціями безпосередньо в межах банку. Це включає в себе:

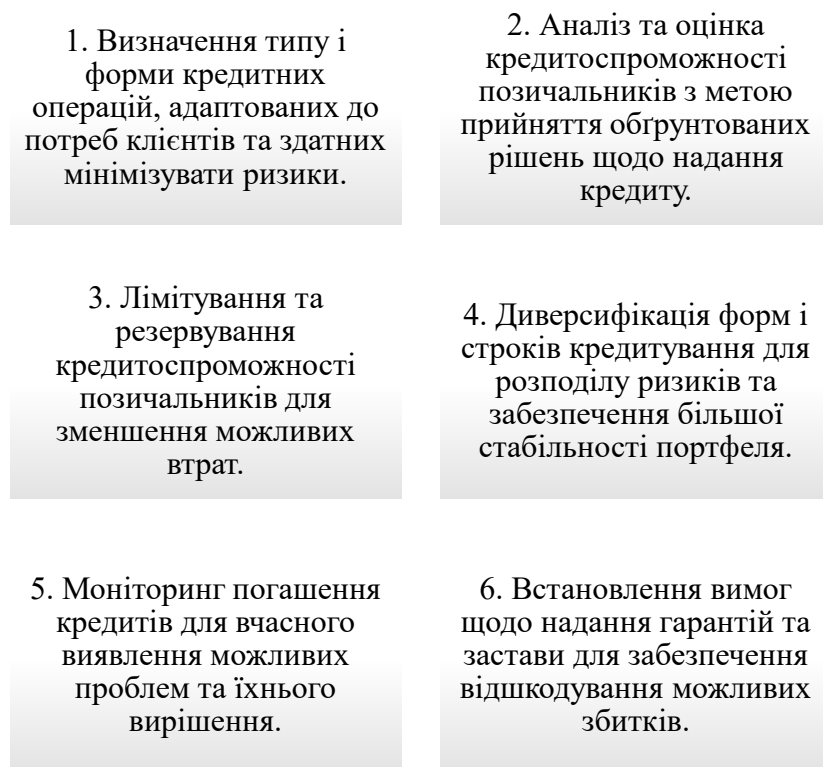

Рис.3.2. Внутрішні методи мінімізації кредитного ризику.

Джерело: сформовано на основі [12]

Зовнішні методи полягають у використанні зовнішніх ресурсів та механізмів для зниження кредитного ризику, які зазвичай регулюються законодавством та нормативними актами:

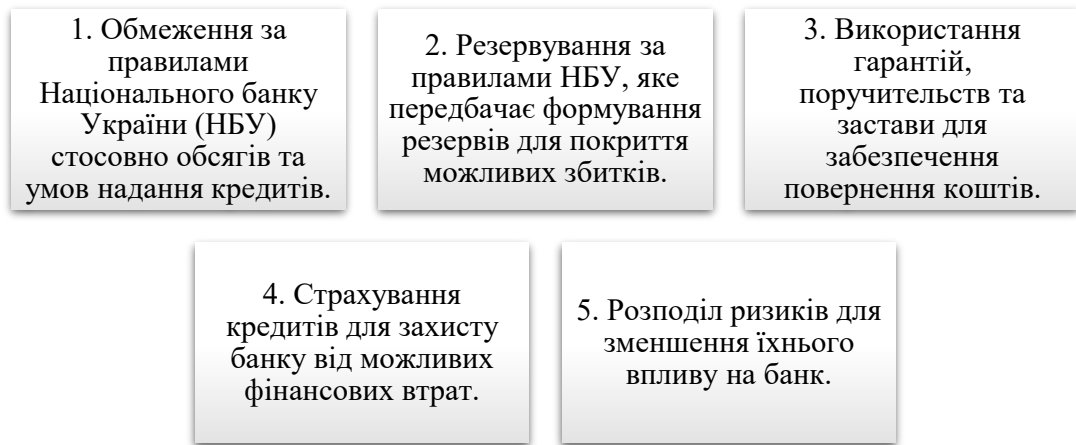

Рис.3.3. Зовнішні методи мінімізації кредитного ризику

Джерело: сформовано автором на основі: [5]

Як вже було зазначено, основним ризиком, з яким найчастіше стикаються банки у своїй діяльності, є кредитний ризик. Тому рекомендується створити систему оптимізації кредитного ризику, спираючись на зарубіжний досвід. Наприклад, у США та Західній Європі для кредитування використовується скоринг.

Це автоматизована система, заснована на статистичних і математичних методах в бізнесі. Скоринг використовується у великих українських банках, таких як "Приват Банк" та "Альфа Банк", і ця система повинна використовуватися у всіх банках країни для вдосконалення їх систем управління ризиками. Скорингова система використовує набір інформації про минулих клієнтів і прогнозує майбутню кредитоспроможність позичальника, використовуючи різні статистичні та нестатистичні методи класифікації.

Перевагами скорингових систем є зменшення кількості неповернень кредитів, швидкість та об'єктивність у прийнятті рішень, можливість ефективно управляти кредитними портфелями, відсутність потреби у тривалому навчанні персоналу [12]. Цей інструмент широко використовується в зарубіжній банківській практиці. Наприклад, "скорингова таблиця" одного з німецьких банків складається з 12 показників, кожному з яких присвоюється певна кількість балів. Максимальна кількість балів - 20. Французькі банки застосовують схожий підхід при аналізі кредитоспроможності позичальників.

Єдиним недоліком є те, що скорингова оцінка кредитоспроможності позичальників потребує статистичного підтвердження, що накладає на банки додаткові витрати, оскільки інформацію необхідно постійно оновлювати.

Ефективне управління кредитним ризиком має важливе значення для забезпечення стабільної роботи як окремого відділення банку, так і банківської організації в цілому. Деякі методи вдосконалення управління кредитним ризиком можуть бути запозичені з досвіду інших країн.

Основними запропонованими методами мінімізації ризиків є:

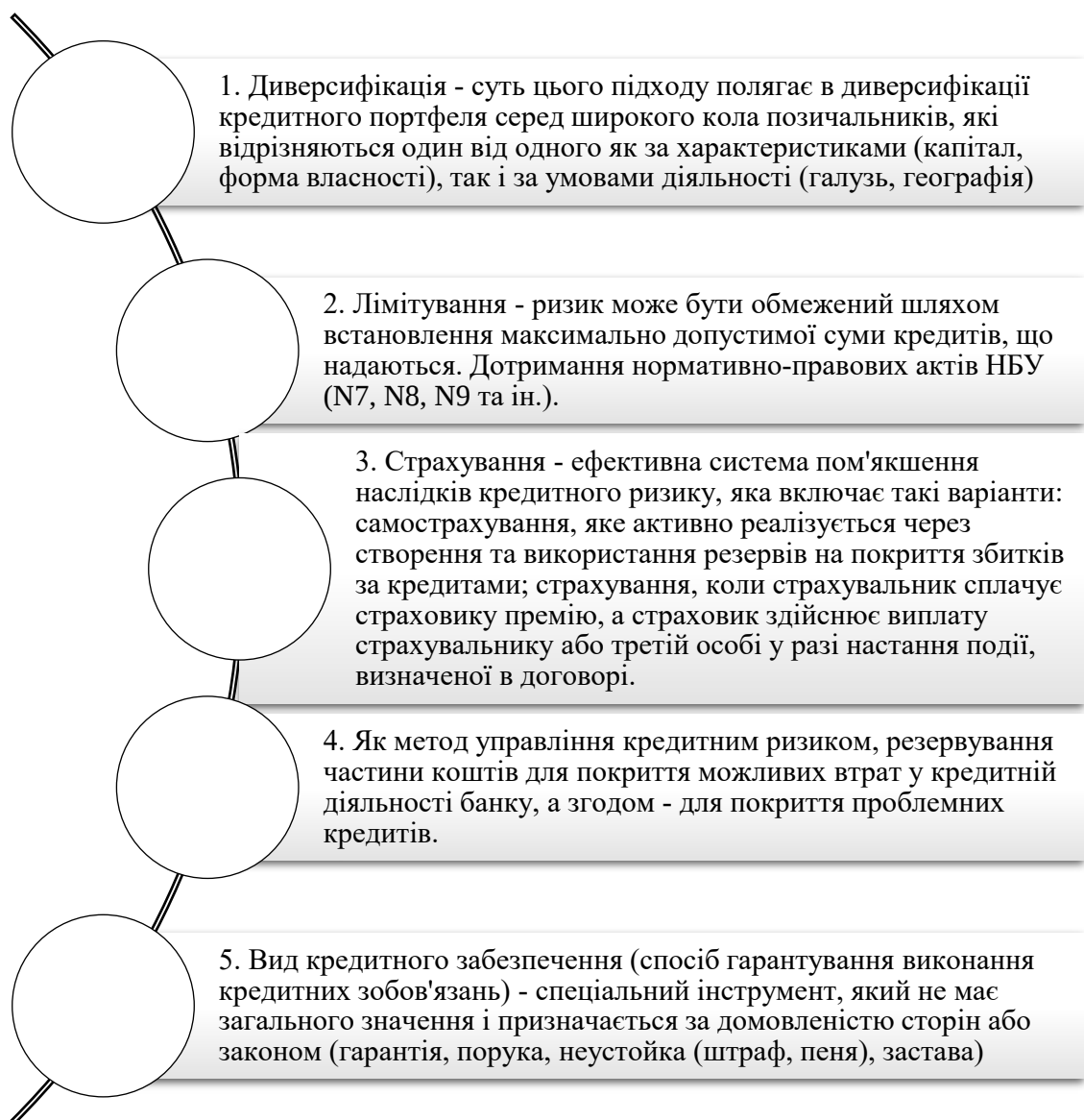

Рис.3.4. Основні методи мінімізації кредитного ризику.

Джерело: сформовано автором на основі [11].

Зокрема, дуже поширеними є методи зниження кредитного ризику через продаж кредитів. Цей метод управління передбачає продаж банком суми кредиту іншим особам (інвесторам) на основі аналітичної оцінки розміру втрат від безнадійних боргів. Щодо продажу, то в залежності від легітимності аналітичних служб банківської установи, можуть бути продані всі або лише частина непрацюючих кредитів. Це дозволяє банківській установі викупити всі або частину наданих, але не погашених кредитів. Слід також зазначити, що мова може йти як про чисту суму кредиту, так і про кредит плюс відсотки.

Процес викупу непрацюючих кредитів у банків може мати кілька переваг, аналогічних світовому досвіду, що вже використовується в ряді країн. Перш за все, такий процес генерує додаткові кошти для інвестування в більш прибуткові проекти. Далі, продаж непрацюючих кредитів допомагає зменшити кількість "негативних" статей на балансі банку та створює оптимальне співвідношення між активами та пасивами банку. Крім того, це призводить до зменшення розміру резервних вимог і, отже, збільшення прибутку банку.

Українські банківські установи також використовували практику продажу проблемних кредитів через компанії, що спеціалізуються на примусовому стягненні боргів. Проте, це часто супроводжувалося порушенням конфіденційності інформації та тиском на боржників. Тому Центральний банк ініціював законодавчі зміни для регулювання діяльності колекторів. Закон України № 1349-IX від 19 березня 2021 року встановив чіткі правила поведінки як для кредиторів, так і для колекторів при ліквідації непрацюючих кредитів, забезпечуючи повний захист боржників від незаконних дій колекторів.

До набуття чинності закону методи, які використовували колектори, щоб змусити боржників повернути борги, часто були незаконними та нецивілізованими. Більше того, в деяких випадках колектори навіть намагалися стягувати з фізичних осіб неіснуючі борги [35]. З прийняттям Закону № 1349 з'явилися інструменти контролю за діяльністю колекторів, а також були встановлені процедури притягнення колекторів до відповідальності за шахрайство по відношенню до боржників.

Реформи, спрямовані на зменшення кредитного ризику банківських установ у цій сфері, необхідні при розробці політики продажу непрацюючих кредитів. Одним з варіантів зниження цього ризику є більш активна діяльність єдиної факторингової компанії з державною ліцензією або створення компанії з державним капіталом, що спеціалізується на управлінні "проблемними" активами.

Діяльність таких компаній, які в зарубіжній практиці часто називають "банками проблемних активів", "реабілітаційними банками", "проблемними банками" тощо, не є тотожними категоріями за своїм основним змістом, але це питання набуває особливого значення. Банківські установи лише розпочали процес ідентифікації активів, втрачених внаслідок російської агресії, і деякі з них ще не ідентифіковані. У найближчі роки банківські компанії зіткнуться з нестачею капіталу, щоб впоратися зі збільшенням обсягів кредитування під час відновлення економіки.

Однією з найбільших загроз для створення та діяльності вітчизняних компаній з управління непрацюючими активами банків є відсутність достатнього інтересу з боку приватного капіталу, що вимагатиме створення компаній, які фінансуватимуться виключно за рахунок державних коштів.

Позитивні результати від створення та функціонування НОА забезпечуються належним нормативно-правовим забезпеченням, податковими стимулами та бюджетним фінансуванням, але головним критерієм ефективності їх діяльності є стабільність та зростання післявоєнної економіки.

При забезпеченні функціонування НПА необхідно враховувати їх особливості, які вже існують в інших країнах (табл. 3.1). Однак жодна інша європейська країна не зазнала таких повномасштабних наслідків війни, які мали місце в Україні з 1945 року.

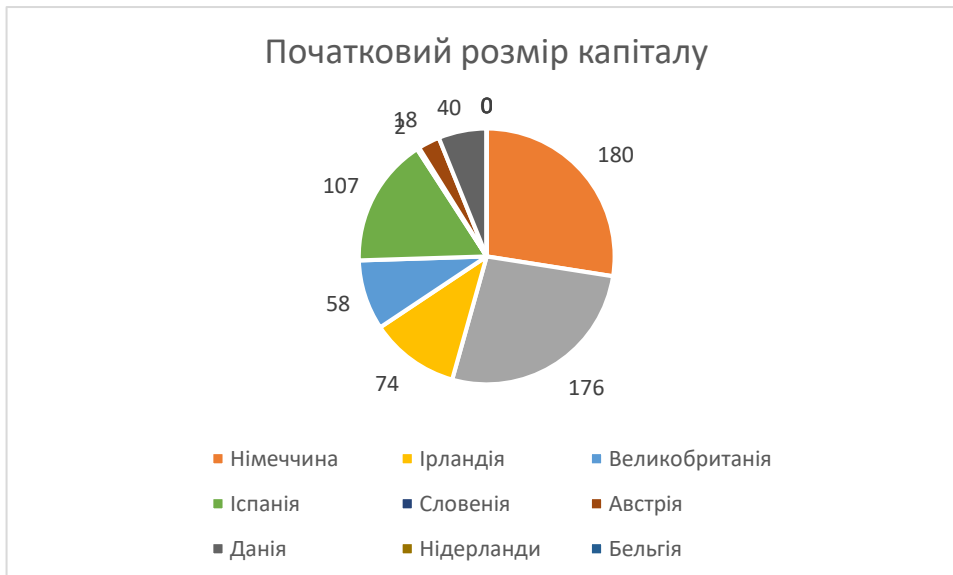

Рис.3.5. Державні компанії з управління проблемними банківськими активами в країнах ЄС (див. Додаток Д).

Джерело: сформовано на основі [5, с. 12].

У деяких країнах ЄС для створення компаній, що спеціалізуються на управлінні проблемними активами (Німеччина, Іспанія, Ірландія, Великобританія), потрібен значний стартовий капітал, що є суттєвим стримуючим фактором для створення таких компаній в Україні. Однак досвід створення таких компаній у Словенії та Австрії свідчить про те, що такі компанії можуть бути створені і в післявоєнній Україні. Початковий капітал для таких компаній має базуватися на участі України в програмі розвитку глобальної банківської системи.

Основною спеціалізацією компаній, перелічених у Таблиці 3.1, є іпотечне кредитування, яке вийшло на перший план внаслідок іпотечної кризи 2008 року в США. Однак досвід ФМС, ДУТБ, ХЕТА та Роял Парк Інвестментс показує, що спеціалізація цих компаній є близькою до потреб відновлення економіки України.

Таблиця 3.1 показує переваги та загрози створення державної компанії з управління проблемними активами в Україні.

Таблиця 3.1.

Переваги та загрози створення національної компанії управління проблемними ризиками в Україні

Переваги	Загрози
Вивільнення капіталу вітчизняних банків для кредитування економіки	Обмеженість у забезпеченні достатнього Розміру початкового капіталу створення компанії
Можливості отримання додаткового державного доходу внаслідок реалізації проблемних активів	Наявність зацікавленості банківського менеджменту у навмисному збільшенні частки непрацюючих кредитів
Підвищення ліквідності банківських установ	Потреба у витрачаннях державних коштів для фінансового забезпечення компанії
Забезпечення повноцінного функціонування банківської системи через створення передумов для безпечного залучення приватного та іноземного капіталу	Загроза утворення «сховища» безнадійних активів
Розробка і практична реалізація ефективної системи попереднього і поточного контролю величини кредитного ризику	Можливість банкрутства компанії
Наявність гарантії запобігання «безкоштовного» продажу проблемних активів	
Чітке дотримання законодавства при роботі з погашенням зобов'язань боржників	

Джерело: власні дослідження

Створення компанії управління проблемними активами банків в Україні може мати кілька переваг, які базуються на світовому досвіді. Перш за все, це може сприяти активізації банківської системи у сфері кредитування економіки. Крім того, є можливість отримати додаткові доходи держави через реалізацію проблемних активів за вищими цінами. Проте, важливо зазначити, що створення такої компанії має тимчасовий характер і буде залежати від термінів відновлення економіки після конфліктів та забезпечення прогнозованих темпів її зростання у майбутньому.

Фахівці словенської компанії з управління активами виокремлюють деякі ключові аспекти найкращого світового досвіду управління проблемними активами:

1. Чітке визначення цілей та застосування стимулів для досягнення цих цілей.
2. Ретельне вивчення активів, що включає аналіз їхньої становища та

можливостей.

3. Використання персоналу та визначення портфельних стратегій, залежно від типу активів.

4. Прийняття обґрунтованих та своєчасних рішень щодо управління активами.

5. Визначення оптимального часу для виходу з володіння активом з урахуванням поточних ринкових умов.

Ці аспекти можуть бути корисними при розгляді можливості створення компанії управління проблемними активами в Україні, особливо в контексті поточних економічних викликів, пов'язаних з військовим конфліктом.

Висновки до розділу 3

Управління кредитним ризиком є ключовим аспектом фінансової стабільності банків та фінансових установ. Враховуючи складну ситуацію в Україні та важливість забезпечення стійкості банківської системи, ефективність управління кредитним ризиком набуває ще більшого значення. Одним із методів зниження кредитного ризику, який може бути використаний банками, є продаж кредитів.

Продаж кредитів полягає у передачі банком суми непрацюючих кредитів іншим особам або інвесторам на основі аналітичної оцінки ризику. Цей метод дозволяє банкам зменшити кредитний ризик, отримуючи кошти за непрацюючі кредити, що дозволяє вільніше використовувати ресурси для інших проектів. Продаж кредитів також сприяє зменшенню кількості негативних статей у балансі банку та створює більш оптимальне співвідношення між активами та пасивами. Крім того, це допомагає знизити розмір резервів, необхідних для покриття можливих втрат, що призводить до збільшення прибутку банку.

Проте, варто зазначити, що продаж кредитів може супроводжуватися певними ризиками, особливо якщо це здійснюється через колекторські

агентства. До прийняття закону № 1349, діяльність таких агентств часто супроводжувалася порушеннями прав боржників та незаконними методами стягнення боргів. Однак новий закон встановив чіткі правила для діяльності колекторських агентств та забезпечив захист прав боржників.

Для забезпечення ефективного управління кредитним ризиком через продаж кредитів в Україні необхідно враховувати зарубіжний досвід та належно регулювати діяльність колекторських агентств. Крім того, можуть бути розглянуті інші методи зниження кредитного ризику, такі як активне управління кредитним портфелем та використання страхових продуктів. Впровадження цих заходів допоможе забезпечити стабільність банківської системи та зменшити фінансові ризики для банків та їх клієнтів.

ВИСНОВКИ

Розвиток економіки та всіх її підгалузей є важливим етапом у побудові стабільної та незалежної держави, а кредитні відносини та банківська справа відіграють важливу роль у вирішенні ключових завдань. Водночас, однією з труднощів реформування та становлення фінансово-кредитного механізму, а отже, і розвитку банківської системи в цілому, є досить високий ризик кредитних операцій.

Детальний аналіз кредитного ризику в системі банківських ризиків показує, що кредитний ризик займає домінуюче положення в ієрархічній системі банківських ризиків і є невід'ємною частиною сукупного банківського ризику. Узагальнюючи підхід науковців, кредитний ризик - це ймовірність того, що деякі або всі зобов'язання, узгоджені між позичальником і банком та зазначені в кредитному договорі, не будуть виконані, внаслідок чого банк недоотримає дохід або зазнає збитків.

Дослідження показують, що виникнення кредитного ризику залежить від зовнішніх факторів, пов'язаних з діяльністю позичальника, заставою, поручителями, страховиками, економічними, політичними, форс-мажорними, законодавчими та регуляторними факторами та внутрішніх факторів, пов'язаних зі стратегічним напрямком кредитної політики, кваліфікацією працівників, наявністю засобів контролю та внутрішньої нормативної бази з управління кредитним ризиком. Тому основним завданням раціонального управління кредитним ризиком є пошук практичних шляхів мінімізації кредитного ризику, захисту коштів вкладників та отримання достатнього доходу для підтримки діяльності банківської установи.

Втрати банків від недооцінки впливу кредитного ризику на їх діяльність не обмежуються неповерненням кредитів або комісій за користування ними. Він може мати ширший вплив. Аналіз українського кредитного ринку показує, що за останні роки кредитний портфель збільшився, а разом з ним об'єктивно зріс і рівень кредитного ризику. На сьогодні рівень кредитного ризику в банківському

секторі є надзвичайно високим, що негативно впливає на стабільність банківської системи в цілому.

Ретроспективний аналіз поточного стану кредитної діяльності банків України свідчить про такі негативні аспекти, які потребують посилення контролю за кредитним ризиком та пошуку шляхів його мінімізації. Якість кредитних портфелів банків погіршується, зростає частка простроченої та негативно класифікованої заборгованості. Рівень кредитного ризику вітчизняних комерційних банків та його негативний вплив на стабільність банківського сектору (витрати, пов'язані з неможливістю повернення основної суми боргу та відсотків за депозитними активами, заморожування коштів у неторгових активах, погіршення фінансових результатів діяльності банків через необхідність формування значних резервів, погіршення ліквідності банків та погіршення якості активів).

Результати оцінки свідчать про необхідність мінімізації та контролю кредитного ризику. Аналіз факторів, що впливають на рівень кредитного ризику окремих банків, свідчить про те, що на рівень кредитного ризику в Україні наразі найбільше впливають макроекономічні фактори, а саме зниження кредитної активності банків через збільшення частки проблемних кредитів у кредитному портфелі, інфляція та рівень безробіття як основний індикатор здорового функціонування економіки.

Розглянуто механізми управління кредитним ризиком та досвід застосування банком методів аналізу процесу кредитування на прикладі банку АТ «ОТП БАНК». Результати показують, що аналіз кредитоспроможності клієнтів є одним з найважливіших методів, які банки використовують для зниження кредитного ризику та успішної реалізації кредитної політики, оскільки допомагає уникнути зайвих ризиків ще на етапі розгляду кредитної заявки. Однак існуючий метод оцінки платоспроможності не є еталонним і потребує суттєвого вдосконалення.

Аналіз поточного використання вітчизняними банками інструментів мінімізації кредитних ризиків свідчить про такі основні недоліки недостатня ефективність інструментів зниження кредитних ризиків щодо зменшення

ймовірності їх виникнення (зокрема, запобігання та мінімізація ризику шахрайства на етапі прийняття рішення про кредитування); обмежене використання комерційними банками методів зниження кредитних ризиків, що передбачають передачу кредитного ризику іншим особам (зокрема, використання похідних фінансових інструментів); інші труднощі у визначенні кредитного ризику виникають через наявність факторів, які не піддаються кількісному вимірюванню або оцінці.

Передусім вони пов'язані з моральними якостями та репутацією позичальника. Тому неможливо отримати єдину, всебічну та формальну оцінку кредитного ризику позичальника шляхом поєднання цифрових та нецифрових даних. Підхід до оцінки кредитного ризику потенційного клієнта має бути системним і комплексним, з урахуванням загальної характеристики клієнта, про якого йдеться, результатів аналізу його фінансового стану та ефективності діяльності (проекту), що фінансується. Від цього процесу значною мірою залежить якість майбутніх активних операцій та частка проблемних кредитів у кредитному портфелі банку.

Крім досвіду АТ «ОТП БАНК» в управлінні кредитним ризиком, у цьому дослідженні також проаналізовано досвід різних країн з ринковою економікою. Для оцінки кредитного ризику зарубіжні банки використовують спеціальну методику кредитного рейтингу, яка складається з набору параметрів, що оцінюють кредитоспроможність позичальника. Ця методика характеризується комплексністю та порівнянністю по всій палітрі факторів кредитного ризику. Продаж кредитів, сек'юритизація, скоринг та кредитні бюро.

Однак не всі вони можуть бути застосовані на практиці в Україні. Найбільш масовим та ефективним способом мінімізації кредитного ризику на рівні банківської системи є створення центрів фінансової інформації на національному рівні. Це зменшить інформаційну асиметрію, посилить конкуренцію між банками за кредитування надійних позичальників (а отже, підвищить якість банківських послуг) та надасть можливість пропонувати кредитні послуги новим клієнтам.

Це, в свою чергу, спонукатиме комерційні банки приймати відповідні кредитні рішення та зменшить потенційний кредитний ризик. Таким чином, реформування банківської системи має сприяти вирішенню проблеми, але важливо пам'ятати, що банківська система функціонує як складова національної економіки. Однак реформування банківської системи не є єдиним ключем до вирішення проблеми; ми вважаємо, що не менш важливим є створення умов для функціонування банківської системи як складової національної економіки. На нашу думку, необхідно забезпечити економічну стабільність та виваженість на національному рівні.

Те, що макроекономічні фактори мають найбільший вплив на рівень кредитного ризику, підтверджується дослідженням. Тому створення сприятливих макроекономічних умов для ефективної роботи підприємства має важливе значення для якості кредитного портфеля. Вирішення макроекономічних проблем країн, підвищення рівня життя населення, пожвавлення реального сектору має стати основою для покращення якості кредитних послуг та збільшення кількості надійних клієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Major Risks for Banks. *Corporate Finance Institute*. URL: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/career-map/sell-side/risk-management/major-risks-for-banks/> (date of access: 21.04.2024).
2. Principles for the Management of Credit Risk : The Basel Committee on Banking Supervision. Guidelines 27.09.2000. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbs75.htm> (дата звернення 10.04.2024 р)
3. Волкова Н.І., Кункель А.О. Тенденції та особливості кредитної діяльності вітчизняних банків на сучасному етапі розвитку економіки. Економіка і організація управління. 2018. № 1 (29). С. 52–63.
4. Гаряга Л. О. Удосконалення класифікації банківського кредитного ризику. Вісник Університету банківської справи. 2015. № 1. С. 76–81.
5. Гулько Л. Г. Основні шляхи мінімізації кредитних ризиків в діяльності комерційних банків / Гулько Л. Г., Кунда Н. В. – 2014. – URL: http://www.confcontact.com/20111222/2_gulko.php 2014.
6. Державні компанії з управління проблемними активами: міжнародний досвід та прийнятність для України. С. С. Гасанов, О. О. Любіч, Г. П. Бортніков, Н. Б. Страхова. К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2015. 222 с.
7. Забчук Галина, Іващук Ольга. Ризики банківської системи України в умовах воєнного стану. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2022. Випуск 1-2. С. 50-61.
8. Змінено окремі підходи до оцінки банками кредитного ризику. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zmineno-okremi-pidhodi-do-otsinki-bankami-kreditnogo-riziku> (дата звернення 10.04.2024 р.).
9. Золотарьова О. В., Федченко І. А. Уніфікація підходів до визначення змісту портфельного кредитного ризику банку. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 24. С. 79–84.
10. Інтегрована система управління ризиками банку : монографія / Н.П. Шульга, В.І. Міщенко, Л.Л. Анісімова та ін. ; за заг. ред. Н.П. Шульги. Київ :

Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 440 с.

11. Коваленко В.В., Зверяков О.М., Гайдукович Д.С. Діагностика кредитного ризику та його вплив на кредитну активність банків України. *Фінанси України*. 2016. № 2. С. 84–98.

12. *Консолідований річний звіт Банківської групи за рік, який закінчився 31 грудня 2022 року*.
URL: https://www.otpbank.com.ua/upload/medialibrary/2f9/3ggaw4pgb20ia6f251ni0mc510rydizc/annual_auditor_2022.pdf (дата звернення: 18.04.2024).

13. Костюк В.А., Тінюков С.В. Управління кредитним ризиком банку. *Економіка і суспільство*. 2016. № 7. С. 254–260.

14. Кузнєцова Л.В., Кретов Д.Ю. Аналіз кредитних циклів у банківській системі України. *Економіка та суспільство*. 2016. № 7. С. 767–772.

15. Левченко В.А. Аналіз дотримання банками нормативів кредитного ризику НБУ. «Студентські наукові читання: 2022»: збірник науково-практичної конференції для здобувачів факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів за матеріалами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт (30 листопада 2022 р., м. Житомир, Поліський національний університет). С. 34–36.

16. Левченко В.А. Продаж кредитів як елемент управління кредитним ризиком банку. «Фінансове забезпечення економіки»: матеріали VI науково-практичної студентської конференції (20 червня 2022 р., м. Житомир, Поліський національний університет). С. 63–65.

17. Миколишин М.М., Білокриницька М.С., Кравчук В.І. Вплив проблемної заборгованості на платоспроможність банківської системи України. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Випуск 6(11). С. 466–473.

18. Міщенко В. І., Міщенко С. В. Управління кредитним ризиком на основі вдосконалення забезпечення банківських позик. «Фінансовий простір». 2015. №2. С. 77–84.

19. Мороз Н. В., Селецька Т. О. Сутність, причини виникнення та класифікація кредитного ризику банку. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2019. № 7. С. 272–278.

20. Наглядова статистика : Значення економічних нормативів в цілому по системі. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Ratios_Banks_2023-11-01.xlsx (дата звернення 10.04.2024 р.).

21. Наглядова статистика : Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/NPL_AO_2023-11-01.xlsx (дата звернення 10.04.2024 р.).

22. Наглядова статистика : Розподіл кредитів, наданих фізичним та юридичним особам у національній та іноземній валютах, та розміру кредитного ризику за класами боржника відповідно до Положення № 351 (у розрізі банків). Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Kred_class.zip (дата звернення 10.04.2024 р.).

23. *Національний банк України.* URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Resilience_Assessment_Results_2023.pdf?v=7 (дата звернення: 22.04.2024).

24. Непочатенко О.О., Бечко П.К., Корнега А.О. Кредитні ризики в системі банківського кредитування аграріїв. URL: <https://journal.udau.edu.ua/assets/files/88/eko/ukr/1.pdf> (дата звернення 11.04.2022 р.).

25. Непрацюючі кредити або про показник NPL у банківській системі. 24 січня 2023 р. Асоціація правників України : веб-сайт. URL: <https://uba.ua/ukr/news/8906/> (дата звернення 10.04.2024 р.).

26. Ніколаєнко Ю. В. Економічна сутність кредитного ризику в банківській сфері: особливості і проблеми. Економіка та держава. 2015. № 12. С. 42–45.

27. Ніколаєнко Ю. В. Світовий досвід та сучасні тенденції у галузі управління кредитним ризиком. Ефективна економіка. 2015. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4525> (дата звернення 10.04.2024 р.).

28. Ніколаєнко Ю.В. Процес управління кредитним ризиком як складова банківського менеджменту. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 23.

С. 99– 102.

29. Огляд банківського сектору, Листопад 2023 року. Національний банк України : веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-11.pdf?v=4 (дата звернення 10.04.2024 р.).

30. Олійник А. В. Оцінка втрат від кредитного ризику та моделювання ризику ліквідності банку. Вісник Хмельницького національного університету. 2021. № 3. С. 323–332.

31. Онищенко В.О., Волкова Н.І. Методи управління кредитним портфелем банку. Економіка і регіон. 2014. №5 (48). С. 3–9.

32. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : затверджене Постановою Правління Національного банку України 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення 10.04.2024 р.).

33. Похилько С.В., Новіков В.М. Аналіз існуючих підходів щодо управління та мінімізації кредитного ризику банку. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2019. № 1. С.53–63.

34. Просович О. П., Процак К. В. Ідентифікація та оцінка кредитного ризику комерційних банків. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Проблеми економіки та управління. 2017. № 873. С. 88–96.

35. Репозитарій Національного Авіаційного Університету: Оцінка кредитних ризиків банківської установи та шляхи їх зниження в умовах воєнного стану. *Репозитарій Національного Авіаційного Університету: Ноте*. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/60371> (дата звернення: 22.04.2024).

36. *Річний звіт за рік, який закінчився 31 грудня 2022 року*. URL: https://www.otpbank.com.ua/upload/medialibrary/da6/pgo7pnkjwsytwnl1tztbmri920vix6n2/OTP_Report_2022_final_02082023.pdf (дата звернення: 15.04.2024).

37. Семенова М. Нові правила роботи колекторів: що змінилося для споживачів-боржників. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/203425_nov-pravila-roboti-kolektorv-shcho-zmnilosya-dlya-spozhyvachv-borzhnikov (дата

звернення 10.04.2024 р).

38. Серьогін С.С., Водяницька О.В., Соколова Н.В. Особливості управління банківськими ризиками. Мукачівський державний університет. 2018. № 16. С. 700–704.

39. Сукач О. М. Мінімізація ризиків як інструмент забезпечення безпеки банку. Modern Economics. 2020. № 22(2020). С. 90-94. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V22\(2020\)-14](https://doi.org/10.31521/modecon.V22(2020)-14).

40. Сус Ю.Ю., Заєць І.І., Левченко В.А. Ризики функціонування банківської системи України в умовах війни. Актуальні проблеми економіки, фінансів, менеджменту і права: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Житомир, 2 грудня 2022 р.): у 2 ч. Житомир: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С.45–47.

41. Третяк Д. Д., Душейко П. А. Теоретичні аспекти ризик-менеджменту банку. Економіка та держава. 2022. № 1. С. 100–107. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2022/20.pdf (дата звернення 10.04.2024 р.).

42. У 2022 році частка непрацюючих кредитів у банках скоротилася на 11 в.п. до 30%. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-2022-rotsi-chastka-nepratsyuyuchih-kreditiv-u-bankah-skorotilasya-na-11-v-p-do-30> (дата звернення 10.04.2024 р.).

43. Частка непрацюючих кредитів (NPL) в Україні становила 30% на початок 2023 року. Національний банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl> (дата звернення 21.04.2024 р.).

44. Швець О.В. Контроль та способи мінімізації кредитного ризику банку : дис. канд. ек. наук: 08.00.08 ; Тернопіль, 2017. 191 с.

45. Юрченко Б.І., Аксьонова Л.О. Управління проблемними активами у банківській установі. Економічний вісник ДВНЗ УДХТУ. 2019. № 1 (19). С. 72-78.

46. RLF - RLG – «ОТП Банк» (Україна). URL: [https://doi.org/file:///C:/Users/Oksana/Downloads/PSD+54481+\(Ukrainian\)](https://doi.org/file:///C:/Users/Oksana/Downloads/PSD+54481+(Ukrainian)) (дата звернення: 29.04.2024).

47. OTP Bank - Easy to deal with. *ОТП Банк.*

URL: <https://www.otpbank.com.ua/about/informations/annual-reports/> (дата звернення: 29.04.2024).

48. OTP Bank - Easy to deal with. *ОТП Банк*. URL: <https://www.otpbank.com.ua/about/informations/> (дата звернення: 29.04.2024).

49. Categories of Risk. URL: <https://www.occ.treas.gov/news-issuances/news-releases/1996/nr-occ-1996-2a.pdf> (date of access: 28.04.2024).

50. Credit Risk | CEB. *CEB: the social development bank for Europe* | CEB. URL: <https://coebank.org/en/investor-relations/risk-management/credit-risk/> (date of access: 29.04.2024).

51. Credit Risk Management. URL: https://elibrary.worldbank.org/doi/full/10.1596/978-1-4648-1446-4_ch7 (date of access: 29.04.2024).

52. Team T. I. Credit Risk: Definition, Role of Ratings, and Examples. *Investopedia*. URL: <https://www.investopedia.com/terms/c/creditrisk.asp> (date of access: 29.04.2024).

53. FDIC | Banker Resource Center: Credit. *FDIC: Federal Deposit Insurance Corporation*. URL: <https://www.fdic.gov/resources/bankers/credit/> (date of access: 29.04.2024).

54. How is a bank's credit quality measured?. *NEWS BBVA*. URL: <https://www.bbva.com/en/economy-and-finance/how-is-a-banks-credit-quality-measured/> (date of access: 29.04.2024).

55. Credit Risk Management: What it is and why it matters. URL: https://www.sas.com/en_us/insights/risk-management/credit-risk-management.html (date of access: 29.04.2024).

56. Modelling credit risk. *Centre for Central Banking Studies*. URL: <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/ccbs/resources/modelling-credit-risk> (date of access: 28.04.2024).

57. *Principles for the Management of Credit Risk*. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbcs125.pdf> (дата звернення: 29.04.2024).

58. Ross S. How to Quantify Credit Risk. *Investopedia*.
URL: <https://www.investopedia.com/ask/answers/022415/what-factors-are-taken-account-quantify-credit-risk.asp> (date of access: 29.04.2024).
59. The Fed - Supervisory Policy and Guidance Topics - Credit Risk Management. *Federal Reserve Board - Home*.
URL: https://www.federalreserve.gov/supervisionreg/topics/credit_risk.htm (date of access: 29.04.2024).
60. What risks do banks take?. *Home | Bank of England*.
URL: <https://www.bankofengland.co.uk/explainers/what-risks-do-banks-take> (date of access: 29.04.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Чинники впливу на кредитний ризик

Зовнішні ризики	Макрорівень	
	Економічний	Падіння рівня життя, інфляційні процеси, криза.
	Політичний	Політична нестабільність всередині країни та зовнішньополітичні проблеми.
	Нормативно-правовий	Зміна вимог НБУ, недосконалість або несприятливі зміни законодавства.
	Непередбачуваний	Пов'язаний з форс-мажорними ситуаціями.
	Мезорівень	
	Фінансовий ризик	Фінансова неспроможність позичальника(гаранта, страховика) виконувати свої зобов'язання перед банком.
	Ризик відповідальності	Небажання позичальника (гаранта, страховика) нести відповідальність за своїми зобов'язаннями.
	Ризик забезпечення	Пошкодження чи знищення предмета застави, неможливість його реалізації.
Внутрішні ризики	Мікрорівень	
	Управлінський ризик	Умисні помилки, зловживання персоналу банку.
		Помилки персоналу через брак досвіду, професійності.
		Методологічні та інформаційні порушення тощо.

Кредитні портфелі *NPL* Банківських установ, сконцентрованих за одним видом економічної діяльності більше 5 млрд грн. станом на 2023 рік

Показник	Залишки заборгованості клієнтів, тис. грн.			Структура, %		
	усього	валюта		усього	валюта	
		національна	іноземна		національна	іноземна
Банківські установи						
АТ «Ощадбанк»	23077346	7873574	15203772	7,39	3,65	15,75
АТ «Райффайзен Банк»	6164305	3128969	3035336	1,98	1,45	3,14
АТ КБ «ПриватБанк»	137545801	137545073	728	44,07	63,80	0,00
АТ «ПУМБ»	575173	559078	16095	0,18	0,26	0,02
АТ «КРЕДІ АГРИКОЛЬ БАНК»	911535	168278	743257	0,29	0,08	0,77
АБ «УКРГАЗБАНК»	5300721	2005033	3295688	1,70	0,93	3,41
Разом	173574880	151280005	22294875	55,61	70,17	23,10
Всього по системі	312109110	215595704	96513405	100,00	100,00	100,00
Види економічної діяльності						
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	5984654	5284926	699728	1,92	2,45	0,73
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	13149142	2013445	11135696	4,21	0,93	11,54
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	38110277	32002535	6107742	12,21	14,84	6,33
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	92953537	92953537	0	29,78	43,11	0,00
Операції з нерухомим майном	22650964	18936189	3714775	7,26	8,78	3,85
Виробництво харчових продуктів	726306	89373	636933	0,23	0,04	0,66
Разом	173574880	151280005	22294875	55,61	70,17	23,10
Всього по системі	312109110	215595704	96513405	100,00	100,00	100,00

Оборотно-сальдова відомість

№ з/п	Клас/Розділ/Група/Рахунок		Актив/пасив	Обороти						Сальдо		
	Номер	Назва		дебет			кредит			усього	НВ	ІВ
				усього	НВ	ІВ	усього	НВ	ІВ			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	1002	Банкноти та монети в касі відділень БУ	A	4495	3031	1464	4161	2216	1946	2628	1511	1117
2	Група 100 - Усього			4495	3031	1464	4161	2216	1946	2628	1511	1117
3	Розділ 10 - Усього			4495	3031	1464	4161	2216	1946	2628	1511	1117
4	1200	Кореспондентський рахунок БУ в НБУ	A	5659145	5659145	0	5660184	5660184	0	924	924	0
5	Група 120 - Усього			5659145	5659145	0	5660184	5660184	0	924	924	0
6	Розділ 12 - Усього			5659145	5659145	0	5660184	5660184	0	924	924	0
7	1420	Облігації внутрішньої державної позики, що рефінансуються НБУ, які обліковуються за АС	A	0	0	0	2022	2022	0	63000	63000	0
8	1426	Неамортизована премія/дисконт за борговими цінними паперами, що рефінансуються НБУ, які обліковуються за АС	П	19	19	0	0	0	0	-16	-16	0
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
9	1428	Нараховані доходи за борговими цінними паперами, що рефінансуються НБУ, які обліковуються за АС	A	598	598	0	115	115	0	3063	3063	0
10	Група 142 - Усього			618	618	0	2115	2115	0	66047	66047	0

11	1440	Депозитні сертифікати НБУ, розміщені в банках України, що обліковуються за АС	А	4952022	495202	0	4911000	4911000	0	259000	259000	0
12	1448	Нараховані доходи за депозитними сертифікатами НБУ, розміщеними в банках України, що обліковуються за АС	А	4478	4478	0	4289	4289	0	326	326	0
13	Група 144 - Усього			4956478	4956478	0	4915289	4915289	0	259326	259326	0
14	Розділ 14 - Усього			4957096	4957096	0	4917404	4917404	0	325373	325373	0
15	1500	Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	А	6070	0	6070	5124	6	5118	2376310		23754
16	1509	Резерв за коштами на вимогу в інших банках	П	3717	4	3712	5164	0	5164	-18238	-7	-18231
17	Група 150 - Усього			9787	4	9783	102886	10282	55252	5523		
18	Розділ 15 - Усього			9787	4	9783	102886	10282	55252	5523		
19	1811	ДЗ операціями з готівкою	А	1463	0	1463	1463	0	1463	0	0	0
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
20	1819	Інша ДЗ операціями з банками	А	4953685	4953685	0	495366	495366	0	129	129	0
21	Група 181 - Усього			4955147	4953685	1463	4955109	495366	1463	129	129	0

22	1832	Кошти БУ у розрахунках	уА	16255	16255	0	14183	14183	0	3793	3793	0
23	1839	Резерви коштами БУ у розрахунках	заП	0	0	0	1644	1644	0	-2894	-2894	0
24	Група 183 - Усього			16255	16255	0	15827	15827	0	899	899	0
25	1890	Резерви піддебіторську заборгованість за операціями з банками	підП	0	0	0	19	19	0	-64	-64	0
26	Група 189 - Усього			0	0	0	19	19	0	-64	-64	0
27	Розділ 18 - Усього			4971402	4969940	1463	4970955	4969492	1463	964	964	0
28	Клас 1 - Усього	Казначейські та міжбанківські операції		15601925	15589216	12709	15562993	15549302	13690	335413	328774	6639
29	2060	Кошти БУ у розрахунках суб'єктів господарювання	вА	63980	63980	0	54054	54054	0	20580	20580	0
30	2069	Резерв кредитам в поточну діяльність, що надані СГД, які обліковуються за АС'	заП	0	0	0	8749	8749	0	-17373	-17373	0
31	Група 206 - Усього			63980	63980	0	62803	62803	0	3206	3206	0
32	Розділ 20 - Усього			63980	63980	0	62803	62803	0	3206	3206	0
33	2233	Іпотечні кредити, що надані ФО, які обліковуються за АС	А	0	0	0	6	6	0	291	291	0
34	2236	Неамортизована премія/дисконт за іпотечними кредитами, що надані ФО, які обліковуються	П	0	0	0	0	0	0	-90	-90	0

		за АС										
35	2238	Нараховані доходи за іпотечними кредитами, що надані ФО, які обліковуються за АС	А	5	5	0	4	4	0	329	329	0

Таблиця порівняльної оцінки методик кредитоспроможності клієнта для
зниження кредитного ризику

Показники	Методика			
	НБУ	АТ «ОТП БАНК»	КБ «Таскомбанк»	КБ «Приватбанк»
1	2	3	4	5
1. Принцип побудови	лінійний		ієрархічний	лінійний
2. Оціночні показники	Коефіцієнти			
	класи	бали, ранги	бали, ранги	класи
3. Показники якісної оцінки: 1) установчі документи; 2) кадровий потенціал; 3) кредитна історія клієнта – юридичної особи; 4) термін кредитування і щомісячні надходження на поточний рахунок; 5) рівень організаційної бази під кредитний проект; 6) умови оплати в контрактах на реалізацію продукції або послуг; 7) умови виконання зобов'язань; 8) оцінка фінансового стану гаранту; 9) оцінка фінансового стану страховика;	+ + +	+ + + + + + +	+ + + + + + +	+ + + +
4. Коефіцієнти: - загальної ліквідності; - абсолютної ліквідності; - співвідношення залучених і власних коштів; - маневреності власних коштів; - фінансової нестабільності; - наявності оборотних коштів; - оборотності активів; - оборотності кредиторської заборгованості; - оборотності дебіторської заборгованості;	+ + + + + + + + + +	+ + + + + + + + +		+ + + + + + + +

1	2	3	4	5
- маржи прибутковості;	+	+	+	
- автономії;	+			
- рентабельності інвестованих коштів засновників;	+	+	+	+ +
- рентабельності активів;	+	+	+	
- платоспроможності;		+		+
- збитковості (прибутковості);	+	+	+	+
- ділової активності;	+	+	+	+
- рентабельності активів;	+		+	
- рентабельності витрат	+		+	+
5. Наявність аудиторських висновків	+	+	+	+
6. Можливість обробки інформації	комп'ютерна			
	ручна			ручна

Державні компанії з управління проблемними банківськими активами в країнах ЄС

Держава	Компанія	Початковий розмір капіталу, млрд. дол. США	Тип капіталу
Німеччина	EAA FMS	180 176	Цінні папери, іпотечні кредити Кредити державному сектору; структуроване кредитування
Ірландія	NAMA	74	Проблемні іпотечні кредити
Великобританія	UK Asset Resolution	58	Портфелі кредитів неплатоспроможних будівельних товариств
Іспанія	SAREB	107	Проблемні іпотечні кредити
Словенія	DUTB	2	Проблемні кредити корпоративним та державним підприємствам
Австрія	HEETA	18	Проблемні активи холдингу
Данія	Finansielt Stabilitet	40	Іпотечні кредити підприємствам і фізичним особам
Нідерланди	Propertize	-	Нерухоме майно та іпотечні кредити
Бельгія	Royal Park Investments	-	Портфелі кредитів та цінних паперів банку Fortis